

PASSUTH
László

NÁPOLYI
JOHANNA

Passuth László

**NÁPOLYI
JOHANNA**

Aranytoll kötetek
Szeged, 2010

ELSŐ RÉSZ
TRECENTO

1

Bajor Lajos, a németek királya már hajnal óta ült a Santa Maria Maggiore sekrestyéjében, s várta, hogy a harangok megadják a koronázásra hívó jelt. Szeme lassan barátkozott a januári reggel szürkeségével, egy kőszent kivált a háttér félhomályából, a Madonna-kép aranyán megcsillant a gyertyafény. A hosszú, szőke ember felkelt a térdeplőről, kinyitotta a kis oldalajtót, hogy a dohos kárpitok, olcsó gyertyák szagát kisöpörje a reggeli szél. Bent, a bazilikában már gyülekezett kísérete, várták kamarásai, tanácsosai, kancellárja, de ő ezen a reggelen egyedül akart maradni.

Tizenöt esztendeje harcolt a német rendekkel, az avignoni pápával, az itáliai fejedelmekkel, míg eljuthatott Rómába, hogy a Populus Romanus akaratóból fejére tegye a császárkoronát. Mintha óriási, kemény kéz szorítaná össze szívét, úgy kínozza megint a görcs. Leült, homlokát megnedvesítette egy cseppnyi szenteltvízzel, ettől frissebb lett, erőre kapott. Ha most szívén érezné az Úr ujját, s a fájdalom azt mutatná, hogy utolsó órája közeledik – a kereszténység e hatalmas bazilikájában, de egész Rómában... sehol a világon nem találna egyetlen áldozópapot, aki levehetné róla a pápai átkot, s megadhatná a feloldozást. Saját papjaira gondolt, a komor, menekülő püspökökre, akik hajlott háttal lovagolnak kíséretében, mintha a kiközösítés mázsányi súlyát kellene szüntelen hordozniuk. Szakadár papjaira gondolt, akiktől irtózik a nép, ha misézni akarnak, a sekrestyések messze dobják a templomkulcsot, a remeték s zarándokok elébük tartják a vezeklőkeresztet, minden igaz keresztény letér az útról, ha velük szembekerül.

A német rendek királyukká választották, de a német-római császári koronát az ősi hagyomány szerint csak a pápa teheti fejére. Ám magiszterei kiásták a századok porából a még régibb, még ősbibb hagyományt. A nép szava Isten szava – mondták, ha azt a szót a *Populus Romanus* ejti ki. Az *Urbs* népének minden időkben az volt a kiváltsága, hogy maga fölé emelhetette azt a legnagyobb földi hatalmasságot, aki a Városon, országok, tengerek felett uralkodik. Szenátusa kijelölhetett császárt, s ha elég erős volt hozzá, le is taszította, feloldva a hűségesküt, melyet a Város magisztrátusa tett.

Vajon mi adja azt a hatalmas erőt, melytől Isten megszentelt népévé válik e maroknyi, züllött embertömeg: a civakodó bárók, kufárok, mesteremberek egybegyűlve erősebben szólnak, mint az atok, melyet János pápa kiáltott ki az avignoni dombtetőn? Arra a néhány, tarka ruhás főúrra gondol, akik elhozták hozzá az *Urbs* szenátorainak határozatát. Valami félelmes volt tekintetükben, komorak, szinte elvadultak voltak, a Városból érkeztek, mely valaha uralkodott az egész világ felett, de most mindenki rettegett attól a gondolatától, hogy falai között kelljen élnie és uralkodnia.

Bajor Lajosnak nem volt más választása. Rómába kellett jönnie, hogy a két szenátor kezéből fogadja el a koronát. Ha Rómában koronázzák, senki sem vonhatja kétségbe császári címét, s ő maga élhet azzal a hatalommal, mellyel bőségesen éltek az első keresztény császárok. Szava erősebb lesz, mint az avignoni pápáé. Letaszíthatja trónjáról az agg Jánost, egybehívhat új zsinatot, vagy ő maga, császári hatalmánál fogva, imperatori akarattal betöltheti Szent Péter örökét. Erre a pillanatra várt, ez után sóvárgott, amikor kiadhatja első császári ediktumát. De az új szentatya, aki az ő császári kegyelméből nyeri el hatalmát a keresztény világ felett – nem lesz szakadár udvari papjainak egyike sem. Ezekre már rázuhant az atok, nagyravágyó, dőlyfős preláthusok voltak, kirekesztett, javaiktól megfosztott egyháznagyok. Arra a szelíd ferences gvardiánra gondol, aki érkezése után felkereste, hogy könyörögjön alamizsnáért Róma szegényei részére. Pietro atyának mondta magát, Corvarai Péternek. Giordano Savelli szenátor dicsérte jámborságát, a többiek mind megtétézték, bizonygatták, hogy Pietro atya talán az egyetlen jámbora az *Urbs*nek, aki szegénységében s alázatosságában megközelíti az apostolok szellemét. Erre a lángoló szemű, szent életű barátára gondolt, amikor megkondukt először a Maria Maggiore harangja. Ha őt ültetné

a pápai székebe, hozsanna törne ki a római földön: íme a szegények, alázatosak pápája váltja fel a Rhône tájékán székelő, fényben és hatalomban dúskálkodó francia szentatyát.

Az udvarmester csendesesen félrevonta a függőnyt, s halk hangon kérdezte, hogy jobban érzi-e magát császári ura? Még egyszer elmondta az ünnep rendjét, az előkelők méltóságát, az utat, mely a bazilikától Szent Péter templomához vezet, s amelyen az új császárnak dicsősége s pompája teljességében kell végigvonulnia. Lassan öltözött. Magára vette a bíborpalástot, kezébe fogta a kardot, melyet a hagyomány szerint Nagy Károly félezer esztendővel ezelőtt, római koronázásakor viselt. Mire megjelent a templom ajtajában, arca jó-ságos, szelíd lett, kegyesen bölintott a jelenlevők felé.

A menet megalakult. Róma prefektusa vezette fehér öszvérének hátán, utána vonultak a Város legfőbb méltóságai. Az utat kétoldalt Bajor Lajos vértesei szegélyezték, akik lándzsavéggel üzték vissza a sápadt, januári napfényben az egybegyűlt kíváncsiakat. Hatalmas, erős lova hátán az új császár kimagaslott a többi közül. Az órákig tartó díszmenet alatt a nyeregből végignézhette Augustus egykori városát. A címerpajzsok, kárpitok eleinte még letakarták a romba dőlt, leomlott falakat, elfedték a városégek nyomát, de ha nyergében felegyenesedett kissé, belátott az utcák tömegébe, melyben fészket rakott magának a legsötétebb nyomor. A viskók sorát hatalmas vizesárcok s azokon belül várkastélyok, őrtornyok szakították meg. Bástyáikon őrség tanyázott: amikor közeledett a menet, felvonták csapóhídjaikat. A komor, főúri paloták is épségben álltak, de annál siralmasabbak voltak a templomok. Mennyezetük behorpadt, szalmacsutakkal védekeztek az eső ellen, a hívek jámborsága aligha pótolhatta a világi hatalom segítő kezét. Amerre szeme ellátott, mindenütt rommezők, romba dőlt házak maradványai, lezuhant oszlopok mutatták: itt egykor magisztrátusok palotái emelkedtek, a falakat valaha kifeszítette a város, melynek akkor annyi lakója lehetett, mint ma talán egész Itáliának. Róma olyan volt, mint csontig lesóványodott óriás, Aurelianus fala, mint bő koldusgúnya lötyögött rajta, hiszen maguk a temetők is megfértek a városövön belül.

Lucca új hercege, a Laterán grófja – a zsoldosvezér Castruccio – ment előtte Róma kardjával, s úgy vezette be a Szent Péter-bazilikába, a baldachin alatt álló trónszékhez. A teuton vértések tompa színei itt már feloldódtak a tollak, címerek, köntösök ragyogásában,

vidám kékek, harsány veresek keveredtek ezüsttel s arannyal a luccai lovagok csoportjaiban. A császár kezét rajtanyugtatta a két aranyozott császári sasmadáron, mely talán Augustus kora óta az Impérium változatlan jelvénye maradt.

A kórus zengett, a lépcső elé térdeltek az ifjak, akiket Nagy Károly kardjával lovaggá kell ütnie, ha befejeződik a koronázási szertartás. Megszólalt a San Pietro kisharangja, s a sekrestyéből kiléptek Bajor Lajos szakadár főpapjai. Velence menekült érseke s Prato püspöke haladt teljes ornátusában, hátuk mögött néhány apát és kanonok. De hiányzott a szerepek rendje, a jámbor barátok, apácák sokasága, nem volt jelen egyetlen bíboros sem, s az egybegyűlt rómaiak szemében papjai csak idegen, ismeretlen földönfutók voltak, akik dacolnak János pápa átkával, s most még jobban tetézik bűneiket.

Colonna és Orsini úr, Róma két szenátora lépett elő. Felhágtak a trónszék lépcsőjéhez, s a nép felé fordulva harsány hangon feltették a kérdést: kívánja-e a Populus Romanus császáranak Ludovicus urat, akit a németek már királyukká választottak? A kórus énekelte az antifónát, mely diadalmasan zengte a nép beleegyező válaszát. Lajos lejött a trónról, letérdelt az első apostol sírjához. Így várta végig a nagymisét, mely úgy hömpölygött végig Rómán, mint hosszú-hosszú évtizedek óta áhított, csodálatos színjáték: az Urbs népe él hatalmával, a Populus Romanus imperátort koronáz. Így várta meg az „Ite missa est”-et, a nagymise végét, amikor térdet hajtva elébe került kancellárja, s kezébe adta a pergament, mely a Törvényt tartalmazta, a császár első akaratát.

Koronával fején, hosszú, hermelines bíborpalástjában lépett fel a szószékre, melyet egy római koporsó tetejére építettek a pisai kőfargók. Fent, a pulpituson egy pillanatig mintha magával ragadta volna a szédülés, kiújult fejfájása, mely reggel óta kínozza. Néhány pillanatig állt, lehunytt szemmel, aztán uralkodott a test gyöngeségein. Lassú mozdulatokkal lehúzta jobbjáról a bársonykesztyűt, szétbontotta az irattekercset, s Róma fülének oly idegen latin szavával olvasni kezdte rendeleteit.

Nem beszélhetett mindarról, ami felkavarta a kereszténység békéjét, egymás ellen fordította a keresztény Republica testét és lelkét, szembeállította a császárt a pápával. A világ ura Szent Péter szószékéről nem vitázhatott. De szava messze kiáltva hangzott el, amikor a hit megőrzendő tisztaságáról beszélt, melyet az Impérium új urának

mindenki ellenében meg kell védenie. De miként az Ecclesia oltalma császári kezekbe van letéve, úgy fordulhatnak hozzá bizalommal az özvegyek és az árvák, akiket kiforgattak, felprédáltak, megnyomorítottak, mert mindnyájukat hozzásegíti az ő igazságukhoz.

Stefano Colonna, a Ház seniora felemelte fejét, és bólintott. Ebben a percben tapsban törtek ki a Colonna-párti csatlósok, s az ősi acclamatiót visszhangozták a bazilika ódon falai. A császár állt a szószéken, lehajtott fővel fogadta a számára szokatlan örömujjongást, a Város ovációját, melynek oly soká kellett már nélkülöznie császárárt s pápáját – de a cirkuszt és a kenyeret is.

A menet a koronázás után újból megindult. Amikor elhangzott az ünnepi harangszó, tizenkét lovas vágatott szét a szélrózsa minden irányába, hogy hirdesse minden város, minden tartomány előtt a hírt, hogy Róma élt a császárválasztás jogával, Augustus utódává Ludovicust választotta, az Impérium bajor tartományából. A lovasok elvágattak, a patkók zaját elnyelte a Rómára frissen leereszkedett hólepel.

Mintha az égiek az Urbs minden csúfságát kegyes kezekkel akarták volna eltakarni, olyan fényes, ezüstszerű lett egyszerre az egész világ. Gyermekek izlelték a ritka nyaláncságot, a lovak bele-gázoltak a fehér szőnyegbe, s magasra emelték lábukat. Mint tarka kigyó, úgy vonult fel a Capitoliumra a császári sereg, a gyalogosok útján, a Szenátus palotája elé. A téren hatalmas asztalok álltak, főúri nemzetségek címereivel. Apródok, étkefogók söpörték le az ujjnyi vastag havat, szolgálk cipelték a boros kupákat, a szakácsok fahasábokat hajigáltak a nyílt tűzhely alá. Mintha a fűszeres füst elűzte volna a felhőket, egy pillanatra kisütött a nap, s fényárba burkolta a sokaságot, mint egykor a Lupercaliák ünnepén. Elsőnek a szenátorok ültek oda a nép asztalához. Luca Savelli, a város kapitánya leoldta kardját, s a gyertyaöntők céhét megtisztelve, kanalát belemártotta a levesbe.

Az ünnep és étel öröme hatalmába ejtette Róma népét, mely szüntelen vivátozással köszöntötte császári urát. A tanácsurak s az Impérium legfőbb méltóságai behúzódtak a Szenátus nagytermébe, s ott foglalták el az asztalokat. A császár, e vidám, ünnepi ritus egyetlen komor, idegen figurája, mint árnyék, úgy suhant el a cifra köntösű római örvendezők előtt. Újból kiújult kínzó fejfájása, melyet csak ingerelt a csipős füst s a tér szüntelen zaja. Intett kíséretének: egyedül

szeretne maradni, s így magányosan ment fel a Capitolium nagytermébe, kilépett az erkélyre, onnan nézte a lakoma ősi vígságába belefeledkezett rómaiakat. A szél a nyitott ablakon át arcába csapta a füstöt, megfordult, de eltévesztette az ajtót, mert egy másik lépcsőre nyíló folyosón találta magát. A korán leeső alkonyat homálya borult rá mindenre, amikor megfogta a roskatag korlátot, s lefelé indult a lépcsőkön. Bizonyos, hogy elkerült a díszes palotabejárattól, mert egyszerre nagy, ablaktalan kamrában találta magát, mely csak felülről kapott világosságot. Ahogy kicsit eloszlott a homály, a császár látta: nincs egyedül – egy hatalmas, lováról ledöntött emberképmás fekszik szemben vele. Közelebb ment, a lyukas tetőn keresztül beszivárgó hólé lemosta a százados port, az írás ezeresztendős betűi hirdették, hogy Marcus Aurelius császár dicsőségének emlékére készült a bronzszobor. A hó oly sűrűn esett be, hogy megüledett a szobron, őszre festette a halott császár gyér szakállát, s kimondhatatlanul szomorúvá, elgondolkodóvá tette az arcot, mely lezárt szemén keresztül oly reménytelenül keresi a Logos értelmét.

A császári kamarások ott találták a nagy, hideg fészerben az új Imperátort, szemben állva a bronz képmással, mely a világ múlt dicsőségével szemben itt is hirdeti Róma szellemének örök s egyedüli hatalmát.

2

A várórség a nyugati bástyafal körül szorongott, onnan leste a rebbenő augusztusi napsütésben a Rhône kanyarulatát. Már órák óta várakozhattak így, amikor az avignoni dóm tornyából integetni kezdett feléjük a harangozó.

– Jönnek... már jönnek!...

A katonák a falhoz támasztották számszeríjukat, kigombolták a bőrzekét, lekerült a fejről a sisak. Hadnagyuk s a várkaplán felmászott az őrállás tetejére, a bástya oromsípkéi közé. Innen szinte parányinak tetszett a város apró házaival, palotáival, a híd fehér márványa karcsún, légiesen fogta át a folyót, melynek testén nyugat felől apró, barna pontok tűntek elő.

A pap, mintha távol akarná tartani a gonoszt, keresztet írt le a levegőben.

– Hozzák már láncra verve a skizmatikust...

– Ezt se látta még a világ... Két szentatyát szolgálunk ki ma este a vacsorán...

– Fékezd a szájad! Ilyen beszédért könnyen máglyára kerülhetsz. Vajon pápa-e az a nyomorult, aki nyakán kötéllel cipeli vétkes testét a mi szentatyánk elé?

– Nem értek ehhez, atyám. Csak annyit tudok, hogy ez a szegény barát, aki most – mint mondod – láncra verten jön hozzánk, esztendőig ott ült Rómában, Szent Péter trónján, osztogatta az áldást, lábát odarakta a nagyurak nyakára, s Ötödik Miklósnak nevezte magát. Nagy úr lehetett...

– Talán sajnálsz, hogy leáldozott szerencséje?

– Nem láttam soha, csak azok beszéltek róla, akik Itáliából érkeztek. Szomorú lehet a sorsa, hogy esztendeje még fehér köntösben hordatta magát, ha nem ült aranyszerszámos öszvérré, s most meg csak csörgetheti láncát, mint akit elért az igazság. Vajon igaz-e, hogy olyan nagyot vétkezett Miklós pápa a mi szentséges urunk ellen?

– Pápának csak a mi szentatyánkat, Jánost nevezheted. Ez a szakadár nem érdemli meg egy jámbor szerzetes nevét sem.

– Papi ember volt azelőtt... míg meg nem ejtette az ördög?

– A papi rendeket még nem dörzsölték le róla. Az Ecclesia törvényei szerint Pietro da Corvara még mindig áldozópap. A fogadalmakat Szent Ferenc rendjében tette le. Egy kolostor priorja volt, valamerre Róma körül.

– Miért éppen őt fogta el a nagyravágyás? Hisz annyian vannak ferences barátok, hogy tízezer számra telik meg velük a latin föld... egyre több férfi lesz kolostor népe... Kérdezlek, uram, miért épp e Pietro barátot kezdte ki a nagyravágyás... miért ő akarta betölteni Szent Péter római trónját, amit a mi szentatyánk üresen hagyott?

– Messziről kezdhethénk, uram, a históriát. Aki ezekben az esztendőkben járt Itáliában, az mind azt láthatta, hogy közeledik a világ végezte. A bűn, a nagyravágyás, kapzsiság fertőjében érlelődött meg a szakadás kicsiny magja, melyet bőségesen megöntözött a Bavarus, aki császárnak címezteti magát.

– Mi köze volt mindehhez, nagyurak dolgához, Pietro atyának?

– Bajor Lajos nyögött az anatómia alatt. Hiába választották meg német királynak, szentatyánk megtiltotta, hogy egyházi ember a császári koronát a fejére rakja... Késérű gyűlöletében attól sem riadt vissza, hogy szentatyánkat letaszítsa, és Szent Péter trónjára ültessen egy heretikust.

– Vajon eretnek volt-e már akkor ez az antipápa?

– Úgy mondják, jámbor volt... Egyszerű lélek, aki esztendőkön keresztül csak egyet prédikált – Krisztus igazi szegénységének dicséretét. Mintha elborult volna elméje, nem látott mást, csak egyházi javadalmasokat, aranykeresztes apátokat, simoniás püspököket, akiket az ő képzeletében körülnyaldos a Gyehenna... Szép szava lehetett, mert sokan meghallgatták, s egyre több egyszerű barát szegődött mögéje, aki e nagyravágyó páter szavában nem fedezte fel a bomlás ördögét. A minoriták Rómában pártjára állottak, úgy mondják, még a dominikánusok közül is voltak, akiket Pietro da Corvara beszéde megbűvölt. Oly veszedelmes doktrína a szegénység dicsérete s a gazdagság ostorozása, hogy ez megbontja minden város, minden közösség világi szerkezetét...

– Vajon miért őt szemelte ki a császár? Oly szegény s póre volt-e Bajor Lajos úr, hogy e félig eszelősben testvérére talált?

– A farkas elbújik a bárányruhában. Lajos magában talán csak szánta a barátot. De tudta, hogy ezren és ezren hallgatják, a nép, mint az ár, tódul barna csuhája után. A Bavarus egy akolról s egy pástorról beszélt neki, s ígérte, hogy kezébe adja a nagy seprűt, mellyel elűzheti az Ecclesia átkozott javadalmasait. Pietro elhívé neki, belement a játékba. Hagyta, hogy az a császár, akinek fejére a római plebs tett koronát – most beültesse őt Szent Péter örökébe, válasszon mellé szakadár bíborosokat, akikkel egyetemben szépen tétet hajtott az új Impérium császári ura előtt.

– Hogyan hagyhatta el a szerencséje, amikor Bajor Lajos még villogtatja szablyáját?

– Addig kellett Lajosnak a római ellenpápa, míg jóváhagyta az ő viselt dolgait. Mikoron hazament az ő német világába, mindenki csak reátámadt, elhagyták saját választói, acsarkodott rá a magyar, a francia, a nápolyi király, kinőtt a tojásból Henrik császár fia, aki magának követelte az Impériumot... Ennyi tengernyi baj közt azzal törődött volna, hogy Rómában hagyott egy együgyű szerzetest?

– Pietro magában maradt?

– Elcsalták Pisába... ott egy gróf lefogatta... Úgy mentette meg bőrét a máglyától, hogy a pisai érsek előtt nyilvánosan megtagadta tévedéseit.

– Kapott-e feloldozást?

– Ítélete úgy szólt: menj szőrcsuhában Avignonba, láncok közt, s kérd ki a szentatya kegyes bocsánatát.

– Hátha nem kapja meg? Hátha Otto mester már holnap hozzálát a munkához pribékeivel?

– Úgy mondják... talán már megkapta a gráciát, amikor Pisában alázkodott.

A kikötőhöz egy csapat pápai lándzsás vonult fel. A tömeg ellepte a Rhône hidját, a folyó mindkét partját, hiszen mindenki ott akart lenni, amikor hozzák megláncolva az egykori szakadár szentatyát, aki oly fennen hangoztatta, hogy ezerháromszáz esztendő óta csak az lehet igaz pápa, aki Szent Péter sírja felett ül.

A hajóhídon először fegyveresek jöttek végig, utánuk a gályák népe, a pisai érsek poroszlói, udvari papok, mögöttük hosszú sorban kámszás barátok, akik olvasóikat morzsolva, himnuszot énekelve lépegettek a pápai vár felé. A nép várt... várta a vérvörös ruhába öltöztetett hóhért s a bilincsbe vert pápát, akit bizonytalán tépett bíborpalástban, fején hamis koronájával lökdösnek a vesztőhely felé.

Még néhány hajós ereszkedett le a hídon, utánuk senki. Valaki, aki értett az itáliai nép nyelvén, kérdezte, hol marad a kalitkába zárt madár?

– Nem láttátok? Ott ment a barátok között, maga is csuhában, mint a többi alamiznagújtögető... Nagyuraink ezt így rendelték, hogy szerte ne szaggassa a nép.

Lassan bomlani kezdett a tömeg. Csalódás látszott arcukon, ha szakadár volt is, bűnös is... megérdemelte volna, hogy legalább lefelé fordított pásztorbottal kísérjék ítéletre a poroszlók. Egy serfőző vigasztalta barátját, a mézeskalácsost:

– Meglátod majd, hogy minden pompát a kivégzésre tartogatnak. Elöl fognak menni veres ruhában a hamis bíbornokok, utánuk jó az antipápa, bádogkoronával, számár hátán, s Otto mester próbálhatja rajtuk minden művészetét... Ne félj, a szentatya nem sajnálja az ünnepet az ő jámbor avignoni polgáraitól.

A diakónus egymás után gyűjtötte meg vékony faggyúszálával a karvastagságú gyertyákat. Az Audienciák Termében lassan eloszlott a sötétség, a fény ráesett egy Madonna-szoborra, az asztalkán az aquamanile, farkába harapó címerállat, mely torkából köpi a vizet. A szerpap végigment a termen, s lassú, ünnepélyes mozdulattal helyükre tolt a hatalmas, gótikus székeket. Jobbra s balra tizenkét bíboros fog majd az asztalnál ülni, s felettük emelkedik János pápa baldachinos trónszéke. Az asztal elé, néhány lépés távolságban, gyalulatlan, feketére mázolt imazsámolyt rakott, tetejére fákeresztet s egy nagy kövű barátolvasót.

A palotamester kinyitotta az ajtót.

– Már egybegyűlt a Consistorium. Ha elkészültél, jelentem a szentatyának, hogy minden megtörtént az ő rendelése szerint.

A diakónus meghúzta a terem sarkában lelógó kisharang kötelét, visszacsengett a kardinálisok szárnyáról a válasz, hogy a bíborosok megindultak.

A teremt lassan megtöltötte a halk zsongás, egyházi s világi méltóságok szétesztlottak a padsorokban, várták egyre növekvő izgalommal az ítélethozatal kezdetét.

A harang ötöt kongatott. Ez volt a szentatya jele. Szinte hallották botjának koppanását, ezt a hangot, melyet hosszú esztendők óta megszokott Avignon. János egyedül jött. Nem támaszkodott senkire, mintha minden lépéssel dacolna az elmúlással, mintha fennen hirdetné a szellem diadalát a kilencven esztendő roskatag test felett. Olyan öreg volt, hogy nyomtalanul szálltak el felette az utolsó esztendők. Már egészen pergamenszerű lett éles, finom arca, s nagy részét befedte az ezüstös szakáll. Egyszerű, fehér gyapjúköntöst viselt, nyakában vékony kis aranykeresztet, csak reszkető jobbán csillant meg a pástorgyűrű gyémántköve.

A vádlottat lélekarang kísérte, mely csak akkor szólalt meg, amikor halálraítélt lép ki cellájából, hogy elinduljon a vesztőhely felé. A kardinálisok összerezzentek, a karzat asszonyai maguk elé emelték csipkekendőiket. Csak János pápa arca maradt merev és mozdulatlan, mintha nem is hallaná az örség vascipőinek koppanását, a lecsapódó alabárdokat, melyek körbefogják azt az Egyetlenegyet, aki dacolni mert vele uralkodásának hosszú esztendei alatt. Megszűnt a fegyveresek zaja, a halálos csendben csak egyetlen faszaru csattogását lehetett hallani. Kinyílt az oldalajtócska,

s rajta egyedül, kíséret nélkül bejött a barát, aki esztendeje V. Miklós pápa nevét viselte.

Még erejének javában levő, magas, aszketikus férfiú volt. Amint megjelent a teremben, csuklyáját hátratólta, s most mindenki láthatta különös, világos szemét, mely szinte gyermeki tisztasággal tekintett végig azokon, akik szembenéztek vele. Lépése cseppet sem volt roskadozó, miként azoké, akik megindulnak a vesztőhely felé. A kardinálisok közül kettő-három, aki még prior korából ismerte, egymásra nézett: Pietro da Corvara semmit sem változott. Talán mégis visszazállt rá az Úr kegyelme, eltörölte homlokáról a vétket, mióta megvallotta tévedéseit? Talán irgalmas kézzel mosta le az utolsó esztendő emlékét, csalódásainak és csalattatásainak sorát. Vajon jótékony feledés borítja-e elméjét, s nem emlékszik többé a szörnyű éjszakára az ostromlott Angyalvárban, a körülkerített Vaticanuson? Hogyan bírta ki elevenen a lélek szörnyű háborgását, az utolsó éjt, melyet ott töltött, térdelve, az Apostolok sírja előtt? Vajon emlékszik-e bírái, a bíborosok láttára az ő hamis, hitehagyott kardinálisaira, akik szerteszaladtak az első veszélyben, amikor felforrott a római utca, s ő egyedül állt az erkélyen, szemben a néppel, gúnyszavak, sár, kövek között?

A bíborosok látták, hogy Pietro da Corvara világos szemeiből nem tűnt el az égi derű, ajka körül mintha szelíd mosoly bujkálna, s úgy jó csendes, biztos léptekkel a Consistorium közepéig, mint aki ismeri a pápai rend lassú, méltóságteljes ritmusát.

A szentatya felnyitotta fáradt szemét, melyből élesen, szinte ellenségesen lövellt ki a szemsugár. A szem egyszerre uralkodott az arcon, az aggastyánvonások megelevenedtek tőle. Az Ecclesia kormányosa ült a széken, aki úr Avignonon, Róma s az egész világ felett. A hangja erős, parancsoló volt.

– Te vagy-e, testvérem az Úrban, Péter?

Az antipápa felemelte fejét. Meglátta a térdeplőt, mely ott állt a szentatya lába előtt. Térdre ereszkedett, s kezébe vette az egyszerű fafeszületet. Római papok zengzetes latin hangján nyugodtan, biztosan válaszolt.

- Krisztus aláztos szolgája jött el Krisztus földi helytartója elé.
- Másodszor szólítalak, Péter barát, itt vagy-e?
- Péternek neveztek, amikor rám adták Szent Ferenc köntösét.
- Harmadszor szólítalak, Péter. Kérdezem, hivaokdol-e más névvel?

– Por volt s por lesz nevem. Míg az Úr kegyelme élni enged, szebb nevet nem viselhetek, mint amellyel Krisztus felékesítette az ő első apostolát.

– Bánod-e, Péter, hogy más névre hallgattál, melyet az Örök Gonosz sűgött füledbe?

– Ki mondhatja magáról, hogy ellenállt a Gonosznak? Esendő, gyenge voltam, s most azért jöttem elébed, hogy bocsáss meg nekem Krisztus nevében.

– Nem ellenem vétettél, Péter. Ecclesiánkat repesztetted, amikor letteted az Apostolok Fejedelmének nevét, hogy idegen cícomával legyezgesd hívságaidat.

– Szentatyám, földi gyarlóságomat szeretném még ez életben levezekelni.

– Mondd ki hangos szóval, Péter, hogy kígyó szava sziszegett füledbe, amikor jámbor, egyszerű szerzetes létedre megtévesztett a nagyravágyás ördöge. Vajon vezeklőként térsz-e vissza Krisztus igaz egyházába, melyet botorul megbontani igyekeztél? Halljam szavadat, Péter!

– Így vagyok. Hiszékeny és esendő voltam. Játékszer világi hatalmasságok tenyerében. Ne hidd, hogy szavamát a félelem adja számba! Ne hidd, hogy reszketek a hóhérok tortúráitól! Szent Ferenc fiai nem félnek a kínhaláltól, magam is térítettem hitetlenek között. Lelkem szerint mondom, hogy megbántam tévelygéseimet, melyekkel megbontottam az Ecclesia fundamentumát. Az Írás egy akolról s egy pásztorról beszél. Az Úr kegyelme megkímélt attól, hogy széthasítsam Krisztus élő testét, mint egykoron Bizánconban Cerularius Mihály.

– Mondd ki hangos szóval még egyszer, Péter, hogy sem kínzás-sal, sem fenyegetéssel, sem a temporalis hatalom vesszejével nem kényszerítettek téged arra, hogy megtegyed e vallomásodat.

– Csak lelkem erőszakoskodott testem felett, mely talán gyenge s esendő volt, kívánta a hatalmat. A te szolgálid közül nem bántott senki. De nem elegendő-e a lélek tortúrája, mely szünet nélkül kínló-dik, az éjszaka sem hoz rá pihenést? Te tudod, szentatyá, hogy az élet nem érték. Ha halálba küldenél, megköszönném, mert a kegyelem állapotában láthatnám meg az én Uramat.

– Valld meg tévelygéseidet, Péter! Kívánod-e még elhinteni a konkolyt Krisztus földi népe között, egymás ellen ingerelve a tehetősét

s a szegényt? Kívánod-e megtagadni a gazdagok jogát, hogy megtarthassák azt, amihez hozzásegítette őket az Úr, s ostorozni a szegénységet, ha lelke üdve mellett földi jószágok gyűjtésére törekedik?

– Atyám, a földi hatalom meredélyén álltam, s láttam, mit ér valójában az ember... mit ér a hatalmasok szava! A galambokból keselyűk lesznek, a bárány farkas módjára támadja meg a nyáját, amelyet elhagyott. Láttam, Atyám, hogy a szűkösség birodalma nem jobb a gazdagság impériumánál. A szegénység csak addig alázatos, amíg arany nem jut kezébe... csak addig nem utánozza lelkében a dölyfös gazdagokat...

– Péter, van-e szivedben bosszúvágy... hatalom sóvárgása... vajon siratod-e elátkozott trónusodat a vaticanusai palotában?

– Te Krisztus földi helytartója vagy. Te tudsz olvasni lelkemben. Vizsgálj meg engem, Uram, Tamás módjára, s tapogasd meg sebhelyeimet...

János felállt. Közeledett a száz esztendőhöz. Már élt, amikor Szent Tamás Summája meglátta a napvilágot, tíz esztendővel az Assisi halála után született. Temetett pápákat, császárokat, országokat. Láta Házának, népének, távoli öccseinek pusztulását. Láta, mint pusztai futóhomokot, úgy kap fel birodalmakat az idő... De ez a pillanat, melyben élt, magányos s társtalan volt a sok-sok év s pillanat között. Diadala szétapodta a Szakadás hidráját, melynek torkára teszi a lábát, miként a Proféta írta az Írás szava szerint.

Bot nélkül ment előre... a bíborosok, akik közel ültek hozzá, felugrottak, hogy segítségére legyenek. De János intett kemény, erős mozdulatával, hogy nem hagyja el ereje. Az egyház triumfusát ülte, s tagjai sugározták e nagyszerű ünnep diadalát. Ő ment, a pápa, a tévelygő elé, aki csupasz kövön térdelve elterült a szentatya előtt.

XXII. János felemelte jobb lábát, s rátette a Szakadár nyakára. Egy pillanatra megállt a világ rendje, s a csodálatos csend birtokába vette Avignont. A pápa elefántcsontujja ég felé mutatott. E pillanatban megszólalt a nagy hangú öblös harang, mely csak akkor hallatja hangját, ha a tiarát az új pápa fejére helyezik. Mintha csodálatos szertartást végezne, úgy vont le lábát lassú mozdulattal Pietro da Corvara testéről. Halálos lassúsággal lehajolt az elhullotthoz, ahogy aggastyándereka engedte. Két kezével megfogta vállát, s magához emelte. A pápa egészen kiegyenesedett, Pietro még mindig hajlott volt a penitencia súlya alatt. Most mégis elérték egymást, s János

pápa csókkal törölte le az egykori V. Miklós homlokáról az átkot, mellyel pedig ő rekesztette ki a világ keresztényei közül.

A pápa átölelve tartotta a szőrcsuhást. Kint még bongott a csodaszájú harang, áthallatszott a Rhône túlsó partjára, s francia földön is hallották, hogy Avignon ünnepet ül. Amikor az utolsó kongás is elhalkult – felcsengett a Vox Christi, melybe János pápa belesugározta minden aggastyánerejét:

– Téged dicsérünk, Uram...!

A Consistorium térdre esett. Vádló és elítélt, bíborosok és jegyzők himnusza szállt fel az avignoni várból, s dicsérte az Úr kegyelmét, mely berekesztette az első nyugati egyházszakadást.

3

Minden feje tetején állt Firenzében az Úr 1326. esztendejében, július 30-án. A Palazzo előtt karcsún s fehérén emelkedett fel a zászlópózna, melyre fel kellett szaladnia a liliosos Anjou-zászlónak, mihelyt San Reparata dómjának öregharangja megadja a jelt, hogy Firenze új, választott ura a Sant' Ambrogio kapuhoz érkezik.

A hűs, bolthajtásos termekbe beömlött a kegyetlen toszkán kánikula melege. Mintha megolvadtak volna a tér kövei, s izzó folyam lenne az Arno, mely ott poshad a lábuk alatt. A szakállas tanácsurak visszahúzódtak kényelmetlen, merev hátú karszékeikbe. A fiatalok szörtelen, kemény arcukkal gondterhelten tekingettek ki az erkélyajtón, lesve a távolról közeledő porfelleget, melynek magjában ott üget a calabriai herceg, Firenze protektora.

Azok, akik itt ültek a tanácsban, ismerték mind az itáliai sors változásait. Tudták, hogy a toszkán Liga csak kitömött, félelmesnek látszó hab, mely tehetetlen a ghibellin martalócokkal szemben, akiknek élén Castruccio Castraccani lovagol. Ha veszélyben forogtak birtokaik s szőlőhegyeik, a látóhatár alján pernyét vert fel a szél, s csapatokat kértek a Republica határvédő hadnagyai – a Ligának sohasem volt embere. Sienában talán épp most városünnepet ülnek, vagy kiújult a harc a két szomszédos kerület között, San Gimignano-ba el se jut a hírnök, s a többi város Avignon felé mutat, hogy a szentatya, mint örök patrónus, védje meg Firenzét, a Madonna városát.

– Mindez holnap már csak emlék lesz, nagyuram – mondja szomorú mosollyal a kancellista a tanácsúrnak, aki az ősi szabadságokról beszél. – Az igazság az, hogy Nápolyból kellett elhívnunk Róbert király fiát, aki magával hozza fizetett zsoldosait. Ezért nem épülhet most tovább a székesegyház, ezért kellett a mai ünnepre céhektől, nemesektől, tanácsuraktól összekoldulni hatvanezer aranyforintot.

A követek, akik lent jártak a nápolyi Castel Nuovóban, beszéltek arról az aranyba foglalt királyképről, mely a nagyteremben elibük tártult. Mint valóságos imperátor, úgy üldögélt trónján Bölcs Róbert, előtte bíbor- s hermelinpalástos királyi hercegek, egy sorral hátrább a grófok, az országbárok, a korona vazallusai. Az ifjabb Villani az asszonyokra is emlékezett... Hímzett köntösben parádéztak, arcuk színes volt a pirosítótól, hajukat csak könnyű, ékköves, diadémos fátyol fogta össze, némelyiküknek karja könyökig meztelen volt, másoknak mellét alig fedte el a csipkederék... Különös világ Nápoly, mely életben már „nagy”-nak nevezi azt, ami középszerű, „bölc”-nek hirdeti akadékos, okoskodó királyát s „illustiris”-nak, fényes hírűnek az ifjú trónörökös, Károlyt, Calabria herceget. A követek szabad toszkán polgárok voltak, akik nem hajtják meg térdüket, csak az Isten előtt. Ha címet viseltek, azt még valamelyik longobárd király adta, vagy császár, aki Toszkána tájékain elvonult. Városuk sorsát tartották kezükben, amikor alkudoztak a hercegúrral, s sohasem ízlelték a perc múló, színes örömet, most látták először a Castel Nuovo világát, amelynek történetei úgy szállnak szét Itáliában, mint visszájára fordított aranylegendák sora. Ezek a nápolyi urak büszkék arra, hogy közöttük nincsen sem guelf, sem ghibellin, nem emészti őket városuk gondja, nem emelnek vártornyot a falakon belül, nem toboroznak maguknak katonákat, nem támasztanak egymás házához létrát; ha vívnak, szép asszonyok mosolyáért csatáznak, s ha Firenzéről beszélnek, szánakoznak, kicsit barbár világnak mondják, ahol megbomlott az égi rend, melyet itt a földön nem tarthat más kezében, csak a királyi hatalom.

A Palazzo erkélyén megszólal a kürt. A porfelhő növekszik. A suhancok a gyapjúfonó céh házának tetejéről már megismerik Károly helytartójának, Athén hercegeének kék-sárga lovasait. A tanács urai megadják a jelt, ünnepi díszeikben, aranyláncosan, alabárdosok, csatlósok sorfala közt levonulnak a palota elé.

A képet, melyet most lát Firenze, nem fogja elfelejteni soha. E város látta már a császári hadakat, a komor, teuton lovagokat, pápai díszkíséretet, északi vendégjárást, de nápolyi sereg bevonulását még sohasem jegyezték fel az annalesekben: legalább fél-ezernyi aransarkantyús lovag kísért a nápolyi Regnum örökösét. A tanácsurak egymásra néztek, s tekintetükben benne volt a kérdés, vajon e kényes, kifent, játékos urak akarják-e majd megszabadítani Castruccio gonosz veteránjaitól? Puffadt ujjakból karmazsinbársonyok, selyemcsipkék villantak elő, mindnyájan – a forró július ellenére – tarka, címeres lovagkesztyűket hordtak, néhánynak arca túlon túl piros volt, s csigákba göndörített fűrtjeik valóságos illatfelhőt árasztottak maguk körül. Páncél, harci sisak alig volt egyikén-másikán. Legtöbbjük ezüstlemezekkel, aranycsillagokkal kivert könnyű zekét viselt, melyet kisasszony is hordhatott volna, s csak a barétjaikról messze leomló heraldikus tollak jelezték, hogy az ifjú urak valójában már lovagok. Mintha férfiköntösben farsangoló dámák menete lenne, úgy parádézott az aransarkantyúsok csapata. Aki értett a hűbéri tudományhoz, fegyverhordozójuk pajzsáról leolvashatta rangjukat.

A tanácsurak lelki szemei előtt megjelentek a nehéz, páncélos, szekercés gyalogosok, a talpig vértbe bújtatott luccai szabadvitézek, akik közül kétszáz szétverné az egész nápolyi csapatot. De Firenze asszonyai más szemmel néztek... Mintha mindegyike kiválasztott volna magának egy ifjú grófurat, úgy kísért menetüket csillogó szemmel, leste, amint forognak lovuk hátán, csipkekendővel integetnek, mintha mindez csak lovasjáték lenne; könnyű játék, melyben első Parthenope lovagjai.

Jött Károly. Az ő lova nehezebb, markosabb volt, testét ezüstpáncél fedte, oly könnyű s művészi volt, hogy szobor lepleként híven követte a test vonalait. Mellette lovagolt a hercegné, Valois Mária. Aranydamaszt köntöse végigömlött a paripán, csak alul volt kissé felhajtva, s a kengyelnél parányit kivillant az egyik szattyánsaru. Nagy karimájú kalapot hordott, s tollának végső bojtja derekát verdeste. A hercegpár előtt lovagolt Gautier de Brienne, kezében magasra emelve Firenze várospallosát. A városi polgárok gyalogszerrel álltak egymás mögött a Palazzo lépcsőin, onnan szemlélték e színjáték tarka menetét, mely elérvén a Piazzára, most egyszerre hirtelen megszakadt.

Donatinak, a kőfaragók mesterének üdvözlőbeszéde rövid, cifrátlan, majdnem komor volt. Keze messzire mutatott, a Val d'Elsa völgye felé, felsorolta a falvakat, városkákat, majorokat, apátságokat, melyek most veszedelemben forognak. Megnevezte az ellenséget, s nem állván meg Castrucciónál, Lucca újdonsült hercegénél – Antikrisztusnak, átkozott zsarnoknak hirdette az Itáliára rátört Bajor Lajost is.

– Károly herceg, te tíz esztendőre a mi szabad akarattunkból, polgárok jószántából Firenze ura lettél, s ez az akarat oly gyönyörű föld kormányát adta kezedbe, melyet erőszakkal ez ideig nem tudott megszerezni a föld legerősebb fejedelme sem. Herceg, te királyi atyád palotájából érkeztél ide hozzánk, ebbe a városba, ahol minden ember egyenlő, aki a város falain belül született. Itt mindenki becsüli a maga s a másik munkáját, de nem szereti azt, ha minden tavaszon s őszön félre kell tennie a szerszámot, s a falakra kell sietnie, hogy megvédje a Respublicát. Mindezen okból mi férfiak módjára paktumot kötöttünk veled, Károly herceg. Mi átadjuk neked a várost, s te megvéded azt a mi számunkra, ahogy ezt megígérted szent esküdben.

A calábriai herceg leszállt lováról, s térdet hajtott a keresztnél, melyet egy diakónus emelt magasra az érsek előtt. Vékony, nyúlánk ember volt, kis selymes bajusszal, szakáll nélkül, haja szőkés volt, szeme különös, acélkék, a tekintetét messze hordta, de volt benne valami fáradt, szomorú. Felemelte bíborkeszyűs kezét, a kürtök belekezdtek a rivalgásba, időt engedve Fiorenza új urának, hogy még egyszer rendezze gondolatait. Megszólalt Károly herceg. A firenzeiek összenéztek: a beszédében volt valami idegen. Károly nem tudta jó keményen kiejteni az „r”-et, ha vulgáris, toszkán nyelven szólt, s úgy mondták, ez francia örökség volt, mely megmaradt az Anjouházban a hosszú százévek alatt. A herceg néhány hazai mondat után visszalendült a távoli, hűvös latin ékesszólásba, melyet a nép már alig értett meg. Elkészített mesterbeszéd volt, rétorok állították egybe a nápolyi kancellárián. A lovagok büszkén mosolyogtak: nem plebejusok tisztátalan, fecsegő szavát hozzuk – hanem az ősök beszédét, melyet eredendő tisztaságában csak a nápolyi udvar őrizett meg... Míg Károly ajkáról folyt az oráció, a tér sarkából kiengedtek száz galambot, s ez a fehér, puha sáv végighullámozott fejük felett, a kék égbolt alatt. A hercegné nagy szürke szeme utánuk szállt, mintha

beröpülte volna velük a teret, majd egyszerre megriadt, amikor a tér bal sarkában meglátta a bitófát, szégyenoszlopot s a póznát, melyre ráhúzzák az emberfejeket... Körös-körül hatalmas, vérbarna házvárakat látott, lőrésekkel, felvonóajtókkal, szélesen vasalt kapukkal, épülő házat, félig vakolt templomot, kőműveslétrát, állványokat... látta a nem félénk, nem alázatos népet, mely lova elé ereszkedik, ugyanakkor angyalarcú, szőkés, madonnamosolyú lányokat, akik nevető szemmel keresik tekintetét...

A hatvanezer forintban, melyet összegyűjtöttek, benne foglaltatott a mai vacsora is. A fáklyák vérveres szurokfénye megvilágította a nagytermet, azok, akik szemben ültek, kivehették – este is – a faliképek rendjét, ha mást nem, egy-egy aranyaureolát, világos foltot, térdelő szent fehér vagy ezüstköntösét. Károly még nem ül le, még beszélget, arcáról nem fakul le a fejedelmek fáradt, örök mosolya. Halk szavú, s mindig atyja bölcsnek hangzó, rövid mondataira gondol, melyek elkápráztatják azokat, akik nem tudják, hogy a király gondosan betanulja azokat. Nápolyban szép s könnyű szerep főúrnak vagy hercegnek lenni. Ott nincsenek pártszenvédélyek, a kés ritkán szól bele a földi sorsba, s a polgárok sohasem zavarnák meg a királyi udvar békés örömeit... Itt mintha minden másként volna... e nehéz, majdnem tolakodó polgárok, akiknek testéből még árad a mesterség szaga, kezük érdes, köntösük drága, de esetlen, s bizonytalanságuk is, akiket nem engednek a főasztalhoz, éppoly esetlenek s híjjával vannak a gráciának, mint mindenütt, ahol nem az ősök által megszentelt szabályok szerint jelölik ki a nagyasztalnál kinek-kinek az ülőhelyét.

Itt a rangot a tanácsbéli hely adja, s a választást a Consiliumban a céhek s mesterségek főnökei döntenek el. A lovagoknak, akik hajdan itt is döntő szóval bírtak, most csak túrt szerepük lehet. A püspökök, apátok, kanonokok sem kerülnek ki a nemessorból, nem beszélnek a főúri rend hangján, azon a halk, ünnepélyes nyelven, mely a nápolyi klérusnak megadja sajátos jellegét... Itt egyszerű polgárok, falusiak fiai mennek papi iskolába, s a javadalmak betöltésénél, úgy mondják – szavuk van a jámbor, istenfélő lelkeknek is.

Leülnek a nagy asztalokhoz, s a nápolyiak azt látják, hogy címeres heroldok, nemes étékfogók helyett idegen arcú, különös formájú ifjú leányok szolgálják fel a tálakat. Károly herceg odafordul szomszédjához, aki messze hangzó szóval magyaráz:

– Nagyuram, ezek kaukázusi vagy tartarusbeli szolgálányok, akiket pénzért árulnak a genuaiak. Nálunk... Clementiád tudja, nincs udvar, senki se küldi büszkeségből a másikhöz tanulni fiát, a lányokat kolostori iskolákba adják, hogy ott lessék el a betűvetést. Ezek itt, uram, egyszerű emberek... egyik se látja szívesen, ha másnál szolgál legényfia...

Valois Mária szeme magához ölelte a rengeteg virágot, mely elborította az asztalokat. Firenzében mindig büszkék voltak a virágra, e névvel díszítették a Madonnát, s hófehér, nehéz illatú liliumokból rakták ki az asztal közepén a hercegi pár nevének kezdőbetűit. A nagyterem komor, rideg lett volna, de a képek feloldták a kő hűvösségét, lággyá, szelíddé tették a falakat, mintha városok, mezők nyíltak volna jobbra és balra, úgy káprázhatott el rajtuk a szem, ha már megszokta a puha félhomályt.

Míg Nápolyban az urak s asszonyok mindent magukra aggatnak, itt a tompa színekbe öltözött toszkánok arannyal s ezüsttel szórják tele végtelen bőségben faliképeiket... Ahogy ülnek, cseppet sem előkelőek, nem tolják el hamis illemből az ételt, kanalukkal nagyot merítenek a tálból, az étel örömétől domborodik hasuk, szemük mosolyogva keresi az asszonyok asztalánál a feleséget, aki majdnem félapácásan, rejtett hajjal, díztelen köntösben figyelni urát vagy feleség szomszédjával, saját szokása szerint.

Mindenki a firenzei vulgáris nyelven beszélt, melyet a világeért sem váltottak volna másra azóta, hogy Dante megírta a Commediát. Nápolyban minden asztal más szót használ. A hercegek s a főúri rend java francia beszédet kedvel, van, aki nápolyi köszvót használ, a provence-i lovagok saját nyelvüket dicsérik, az egyháziak a latint, a tudósok gyakran a görögöt. Itt minden őszintébbnek látszik, a ceremónia is egyszerű.

A tanácsúr szájához emeli az ezüstkupát, melyre kiveték a Kánai Menyegző történetét... Az eszközök remekebbek, mint ahogy várná az ember, gyönyörű, zománcos, rekeszes tálak, arannyelű evőeszközök hevernek, itt-ott látni ezüstbe foglalt üveg poharat is, amely most kezd divatba jönni, s amelynek árát egyformán mérik az arannyal... Nem halkak, kecsesek, kényeskedők, mint otthon, egy-egy parádés nápolyi lakomán. Arcuk kivirul, kiveresedik a fűszertől s a szesztől, buzgón töltenek szomszédjuknak, mintha jó kalmár módjára lennék, mikor gyengül el a másik, hogy megkezdhesék a végső alkudozást.

Károly herceg felemeli szemét, ő is szétnéz... mintha valami hajtaná, keresi az asztal másik főhelyén Mária hercegasszonyt, aki díszes székében ott ül a Respublica két véne között.

Idegenek egymáshoz, nincs más kapocs közöttük, csak az udvari illem, mely minden fejedelmi személynek kijelöli helyét az árnyékvilág formái között... Most, hogy egyszerre oly egyedül érzi magát ezek között az idegen plebejusok közt, akiknek száraz, oktató hangját úgy fogadja, mint kevélységére, nagyravágyására mért penitenciát – a szeme önkéntelenül mégis Máriát keresi.

Most... most áthallatszik a hosszú asztalon szava... az idegen ejtésű vulgáris, melyet Nápolyban tanult meg. De nem hallja hideg, ezüstös nevetését, a lenéző, megvető hangot, mely annyiszor dermesztette meg a nápolyi udvart, amikor Valois Mária Párizsról beszélt... Ahogy nézi, egyszerre valami mozgás keletkezik az asszonyfertályon. A herceg mellett ülő Donati bosszúsan dörmögi:

– Már megint Francesca asszony borítja fel az illetet...

– Ki ez a dáma?

– Uberto degli Abizzi úr felesége. Úgy mondják, neki pereg legjobban a nyelve, már kislány korában sem maradhatott meg a kolostorban, mindig kifundált valamit, hogy az atyák ellen lázítsa az asszonynépet, akikkel amúgy is annyit vesződik a tanács.

Francesca odaért Valois Mária elé, meghajtotta magát. A hercegasszony magas, címeres széken ült, keskeny, ovális arca, puha, szürke szeme idegen szín volt a freskódíszes nagyteremben, melynek faliképei közül mintha kilépett volna Monna Francesca, kacagó kék szemével, aranyhajával, firenzei mosolyával, melyet a Madonna arcáról lopott le.

– Mária, kegyes hercegasszony, a mai nap mienk vagy, asszonyoké, mint ahogy a herceget ma foglyul ejtették a Consilium urai. Mi igen zokon vettük, hogy uraink csak a herceget üdvözölték, s téged, kegyes asszonyom, nem iktattak be méltóságodba, melyet, mint városunkbéli asszonyok leendő pátrónája, bizonytal megérdemelsz.

– Köszönöm az üdvözlést, nemesasszonyom. Úgyszintén mindazoknak, akiknek nevében kegyelmed beszél. Szavából úgy értettem, hogy külön törvények szólnak e városban a férjéről, s megint mások rendelkeznek úrasszonyaikról.

– A törvény minden asszonyra egyformán nehezedik, mert Fiorenza falai közt nincsenek privilégiumok. Látod-e... én nem

hordhatok színes vagy fehér ruhákat, nem csavarhatom hátra, kontyba hajam, el kell fednem mindent ezekkel a főköttőkkel, mert ezt így rendelik a törvények, melyeket a tanács vénei hoztak meg.

– Francesca asszonyom, kegyelmed köntöse tele van szöve drága figurákkal... pillangók repdesnek rajtuk, selyem- és aranyszárnyon... csupa ritkaság, melyet mi, nápolyiak, nem is láttunk... ez talán kárpótolhat azért, mert színe sötétes s nem fehér. Én gyönyörűnek tartom kegyelmed köntösét!

– A hercegnő megszégyenít, amikor ennyi kegyes szóval beszélek hozzám, mintha hízelegne, a tanácsurak előtt. Én arra kérem, szóljon urának, hogy itt, e teremben, másítsa meg az asszonyokat sújtó gonosz törvényeket.

– Halljuk, asszonyom, mindnyájan figyelünk.

– A kérés így szól: ne engedjétek, hogy asszonyok dolgában törvényt üljenek az öregek. Mert bizony otthon asszonynénéink súgják fülükbe, hogy miként szavazzanak a tanácsban, hány singnyi kelmét engedjenek köntösünkre, vajon kilátszhatik-e főköttő alól a hajtincs, s ha igen, egy- vagy kétujjnyira-e... vajon milyen színű legyen köpenyünk, hamuszürke, homokbarna, csavarhatunk-e bele szalagot, válthatunk-e köntösünk alatt inget, használhatunk-e illatos vizet...? Mind ezekkel vesződnek uraink, amikor ellenség áll a kapuk előtt, s jobban tennék, ha azzal törődnének, mintha asszonyok testét akarnák már életben halotti lepedőbe bugyolálni, s mintha e jó urak maguk sohasem lettek volna fiatalok.

A kacagás végighömpölygött a termen.

– Vajon van-e, asszonyom, ilyen törvény?

– Boldog Nápolyban mindenki azt hordhatja lehetősége szerint, ami neki jólesik. Ezért folyamodom én pátrónánkhoz, és kérem... legyen ő maga a Törvény, mely dönt asszonyok köntöse felett. Kegyes voltál dicsérni ruhámat... látod-e, sötétszürke, mert ezt így szabták meg uraink. De elfeledték tiltani a hímzést, formáját, mintáját, bélését – s ez mutatja, hogy státusuk szerint valóban sok mindenre hozhatnak törvényt, amihez uraink nem értenek. Azért jelentem meg előtted ma este, asszonyom, hogy megmutassam, a legegyszerűbb színbe is százfajta pompát keverhet az, aki túl akar járni a tanácsurak öreg fején... Ha az Arno-part száraz ágakat ingat, miért írnak törvényt azok az atyák, akiket többé már nem érdekelnek az asszonyok?

Ha száraz, délelőtti órán hangzott volna el a kérés – a lázadó szavára talán megjelentek volna a városposztlók. Most tatárlányok hordták a nehéz aszúbort körbe, s a nápolyi lovagok, akik unták az estét, hangos vivátozással s tapssal jutalmazták a pergő nyelvű Francesca szavát. Valaki az asztal végén harsányan elcagta magát, a kupa fenekével rávágott az asztalra, mint kedélyes céhvacsorák után. Valois Mária férjére pillantott. Királyleány volt, tudta, hogy a fejedelmek minden szavának úgy kell hangzania, mintha isteni kegyelem különös harmóniáját hordozná. Károly elérte a tekintetet, csendesen mosolygott, s alig észrevehetően megbillentette fejét.

A hercegasszony kinyújtotta hosszú, keskeny kezét. Francesca degli Abizzi elérte, bár eddig Firenzében csak a papok kezét csókolták meg az asszonyok. Most egyszerre valami történt – Valois Mária felemelkedett. Francia liliomokkal hímzett damasztruháján megzörrent a gyémántokkal kirakott kereszt. Felállt, s magához ölelte a keze fölé hajló Francescát.

– Légyen ez üdvözlésünk minden fiorenzai asszony s leány számára! Szavunk meg nem másíthatja Firenze törvényeit, melyeket jövetelünk előtt hoztak az atyák. De miként te tőlem kérted, úgy én is kérhetem e Civitas tanácsuraitól – legyenek irgalmasak és tágszívűek akkor, ha törvényt ülnek afelett, hogy miképp s mily színekből készítsék e városban az asszonyok köntöseiket.

A kupák a levegőbe emelkedtek. A magas, majdnem légies Mária kék palástjába öleli a kerek, könnyes-mosolygó nemesasszonyt, s most egyszerre virágként nőnek hozzájuk a fiatal dámák, s a calábria hercegasszony nevetve nyújtja csókra kezét mindegyiknek, mintha most ülné Firenzében élete egyetlen diadalmenetét.

Capece gróf, az udvarmester, kétségbeesetten tárta ki kezét:

– Kegyes hercegségték bocsássanak meg nekem... de oly rövid volt az idő, hogy nem tudtam berendezni egy délután alatt e kietlen palotában a megfelelő nyugvóhelyet... A palota kurátora, egy takácsmester, azt vetette felém sürgetéseimre, hogy ha jó volt az ágy a Római Imperátornak – hercegségték is nyughatnak benne. Otromba, faragatlan fickó volt, s én tehetetlen vagyok, mert még nem jöttek meg a hazai málhák, hogy kidobhassam mindezt az ócska holmit, s berendezzem a magunkét.

– Elég az, ha vetett ágy van hálótermeinkben, s nem kell csillagos ég alatt töltenünk az éjszakát.

– Épp ez az... Kegyelmisségetek engedelmével, ami számomra áthághatatlan akadályt jelent. E jámbor firenzeiek úgy képzelik, hogy asszony s férje csak egy nyoszolyában foglalhat helyet. Ezek egyszerű polgárok, akik nem ismerik a horoszkópok járását, szokásokat, a palota szabályait... ezek az életet úgy képzelik, ahogy a céhmester s mesterasszony leéli az ő illendőségük szerint...

– Mindketten fáradtak vagyunk a hosszú nap után. Ha csak egy háló van, másikat nem teremthetünk. A hercegasszony megbocsát, hogy kegyelmed szokott gondoskodását ma nem kísérte siker.

Ketten maradtak az éjszakában, mint sok-sok idővel ezelőtt. Fiatalok voltak, de régi házások. A királyi rend, mely kora gyermekkorban közös ágyba kényszeríti a soványka testet, nem tudja elmosni az első, gyötrelmes emlékeket. Otthon mindent szabályoz az udvari illem, mely ceremóniává avatja a királyok házasesetét... De itt, a Palazzo idegen, egyszerű ágyasházában váratlanul egyedül maradtak, minden szokásuk ellenére, hiszen otthon néha heteken át csak reggeli misén látták egymást, kegyes szavakat váltottak asztalnál, követi fogadáson, s minden mozdulatot, minden szót előbb szentesített az udvari szabály.

Mária valami különöset érzett férje hangjában... abban a pillanatban, amikor kiküldte hajlongó, mentegetőző udvarnagyt. Károly megfogta kesztyűs kezével karját, s félrehúzva az ágyasszoba előtti függönyt, beléptek az elkerített benyílóba, melyet megtöltött a hatalmas ágy. Magasba vesző, gótikus szoba volt, az ágy szerkezete kovácsoltvasból, vaskarikákban gyertyák égtek, hatalmas tartókban szentképek, alattuk mécs. Egy nagy vázában virágok, melyek szelíden ráhajoltak az aranyháttérből kiemelkedő Madonna köntösének szegélyére, s a kép liliomaival szelíden egybeolvadtak. A hercegasszonynak arra kellett gondolnia, hogy régen nem kapott virágokat. Illatuk bretagne-i nyár emlékéét hozta el a gyermekkorból, hegyen álló vár képét, melynek kisszobáját megédesítette a virágok illata. Szeme rásuhant férjére. Aranyméhekkal hímzett brokátjában, hermelines bíborköpenyében különös volt az éjszakai órában, mintha kripta felett nyugvó faragott kép elevenednék meg... Károly törte meg a nehéz, nyomasztó csendet. Egymás közötti francia szavukkal mondta:

– Köszönöm, Mária, hogy segítettél. Ha én is oly hamar meg tudnám nyerni magamnak a város férfinépét, mint te asszonyait – boldog lehetnék... Attól félek, nehéz világ lesz Fiorenza.

– Milyen rég nem beszéltünk egymással, Károly...

– Néztelek az asztalvégről... ahogy ültél a plebejusok közt. Olyan szép voltál az este, Mária... Mintha te lettél volna az egyetlen...

– Csak az egyetlen ismerős, Károly. Te majd itt is meg fogod hamarosan ismerni az asszonyokat.

– Az asszonynak hinnie kell urában...

– Olyan rég nem hiszünk mi egymásnak, Károly.

– Ez a nap s ez az éjszaka más, mint a többi...

– Mert nincs senki veled, a régiek közül... Nincs itt, körülötted az udvar, a calábriaiak. Milyen rég nem voltunk mi együtt, annyi időre, míg félig lepereg a homokórán át a homok!

– Emlékezel arra, Mária, amikor zárt rostélyban nyertem meg Szent György-napkor a tornát, te nem tudtad, ki vagyok, úgy kötötted rá a lándzsavégre az aranyzsinórt... Amikor felismertél, szerettél-e egy pillanatra, Mária?

– Egy pillanat olyan, mint maga a pillangó, Károly...

– Felvarrhatod, magadra tűzheted, mint Francesca asszony, hímes szürke köntösében... az, akit megöltél...

– Látod-e, megnézted azt az asszonyt...

– Azt néztem, mennyivel szebb voltál a legszebb fiorenzai dámanánál.

– Milyen különös, hogy mi egyedül maradtunk, s nincs senki, aki hallja, hacsak nem ezek a kegyes szentek, akiknek a képét idehózták nekünk! Látod-e, egyiknek virág van kötényében...

– Szent Erzsébet, távoli magyar ősünk. Talán emiatt tették ide a képet ma éjszakára a firenzeiek?

– Így, ilyen kedvesen nem törődtek velünk soha a nápolyiak.

– Hátha arra gondolnak, hogy itt kizöldül Bölcs Róbert ága?

– Ahogy a te atyád, s az én atyám akarta...

– Ha a virágból egyszer megérne a gyümölcs...

– Én most csak tereád gondolok, Károly. A te ágadra...

Mintha a város távoli kórusa kísérné Máriát, amint mécesestől mécesig suhan, s halk lehelettel fújja el a sok kis lángot, egyiket a másik után. Mintha mögötte hatalmas aranyárnyék lenne, kitért karú ember szökesége, egy darab világosság, melyet nem fojt el

a firenzei július. Közelebb megy a nyoszolyához, melyben utoljára a szomorú császár, Bajor Lajos pihent. Óvatos asszonyi kézzel felhajtja a takarót, mintha félne attól, hogy a drága damasztok közé az ágygerendákból a hosszú télen át beszivárgott a nyirok. Felnéz urára, aki nesztelenül kitémasztotta az egyik ablaktáblát, s a magasból néz a városra, melyet egészen beterített már a csend fekete köpenye. A hangja mintha távolról érne az ágyhoz, meleg és lágy.

– Látod-e, Mária, most már csak mi ketten virrasztunk az alvó Fiorenza felett.

MÁSODIK RÉSZ
NÁPOLY ARANYKORA

1

Kis fakalapácsával gondosan szétporlasztotta a festékrögöket. A cinóber, kobalt, ultramarin, okkersárga egymás után került bele a kis tégelyekbe, külön, lezárt fatartókban őrizte az ezüstös aranyport. Amikor elvégezte az elegyítést, felegyenesedett. Tekintete végigszaladt a kápolnatermen. Kevés fény, kevés fény. A gótikus ablakokon alig-alig szivárgott be a nap, hiszen a várkáporna úgy feküdt beágyazva a Castel Nuovo tömegébe, s kora délután az őszi napot elfogták a felemelkedő bástyafalak.

Arra gondolt, hogy ilyenkor minden szürkés, bágyadt tónusú, a vakolat mintha mindent elnyelne a nagy falon. Míg keze keverte a matériát, szeme egyszerre felragyogott. A nap mégis áttört a gót cirádákon, s a színtelen falfelület egyszerre lángba borult. Kékek, veresek, aranszínek tarkáltak: bal oldalon a vár, majd zöldek és ezüstök között hegy, folyó, kiserdő, középpütt áll Borbála lebegő kékjében, arcából még alig látszik valami, szeme tüzet még nem lehet érezni, de már alakul.

Milyen kevesen értenek ahhoz, hogy meglessék azt a titokzatos pillanatot, amikor fal és festék egymással egyesül! Vajon hajdani kegyes mestere, Cimabue meg tudta-e szelídíteni a makacs, göröngyös falsíkokat? Vajon a bizánciak nem ezért dugdosnak hideg, üres mozaikköveket a vakolatba, évszázadok óta, mert nem értik a nedves falra festés csodálatos titkait?

Egyedül volt, s mégis érezte, hogy valami zavarja. Lerakta az ecsetet, félretette a simítólapot. Megint nézte Borbálát, tájék, császár, hóhérok közepette. Nem a fény s az árnyék változásai hátráltatták munkájában, hanem valami idegen elementum. A hang. Megcsóválta

fejét... hang még sohasem ingerelte. Ha korai estebédhez hívta a népeket a harang, mindenki elballagott szépszerével, zaj nélkül, az inasok fütyörésztek, segédei civódtak néha... Santa Crocében, Firenzében kiszűrődött a kolostorból a barátok kórusa... de ez nem háborgatta. Amikor Páduában élt, Scrovegni úr emberei vigyázták a kápolna környékét, hogy senki se zavarhassa meg, ha Giotto fest...

Még sohasem ette király kenyerét. Megfogadta a firenzei Signoria, szolgálta még Rómában a nagy Bonifác pápát, keresett mecénásokat, rendfőnököket és apáturakat, de királyt csak itt ismert meg, élemedett korában, Nápolyban... Valójában nem is a király teszi itt az udvart. Bölcs Róbert foszló barátcsuhájában, ahogy napközben jár, ha nem köti a trónhoz ceremónia, kevésbé királyi jelenség, azokhoz képest, akik prémeekben, bársonyokban, hermelines köpenyekkel töltik be naphosszat a termeket. Ha nevüket hallja, csupa gróf, főkamrás, lovag, szolgálattelvő. Mellettük állnak a korona hercegei. Ezek talán a legcifrábbak, a tarka, léhűtő fiatalok, akik reggeltől estig s estétől reggelig folytatják az örök bacchanáliát.

Firenzében ünnepen kitesznek magukért a tanácsurak, akkor ott is minden tele van cifrasággal, de hétköznap aztán mindegyikük egyforma polgár, eszi levesét, híz a boroscsobolyóból, nézi gyermekeit, veszekszik asszonyával. Dante Alighieri úrra gondolt, amikor még Firenzében élt. Ő sem szerette a cifraságot. Vajon lekapartatták-e a „Feketék” az ő képmását, melyet tiszteletére odafestett a freskó szélére a firenzei falra?

A gondolata visszahív Firenzéhez, holott most itt benne él ebben a másféle nápolyi világban, s együtt kellene ugatnia a Castel Nuovo ebeivel. Ezek a cifrák idegenek tőle. Scrovegni Páduában saját ágát kínálta, a pápa kamarást rendelt mellé: ne legyen fogyatkozása semmiben. Bölcs Róbert több aranyat ígért, mint bárki más. Zsíros koszton él, csipkés a párnája... de elnéznek feje felett. Mintha azzal kitelne becsülete, hogy pénzért képet fest, Borbála képét a várkápolna falára. Mintha elrántanák előle köpenyük szegélyét, elhúz felette köszönés nélkül a tekintetük. Mintha egybevennék a fekete arcú, mór szakáccsal, aki csillagos tortákat varázsol eléjük, csiklandozza a falánkság ördögét... Mintha szolga lenne, olyanfajta, mint kisgyermek korában, amikor a vespignanói dombok körül birkáit terelgette, s fakéregre, széndarabbal rőtta a képeket...

A zaj erősödik. Ilyenkor megáll kezében az ecset. Nem szokott hozzá, hogy arab dobok, csimpolyák verjék fel körülötte a csendet... Ez is távoli, pogány világokra emlékezteti, kalifák udvarára, ahol a miniatúrok képek helyett szarkalábaikkal hintik tele a falakat, s azt hiszik, hogy az igaz istent dicsérik vele... Borbála most már majdnem mosolyog. „Csillagos ég”-kötényét félrehajtja, pár perc múlva elérkezik a csodálatos pillanat, amikor rászáll a lélek, minden vonás már felesleges lesz... a lelket a nedves vakolat titokzatos módon magához öleli.

Ahogy áll háttal az ajtónak, érzi, hogy valaki bejött s megáll. Átvillan emlékezetén, hogy nem retesztelte be szokás szerint az ajtót, amikor vízért ment. Vajon ki meri megszegni az öreg király tilalmát, ki lopózik be most hozzá a kápolnába, illendőség és szokás ellenére is? Vajon nem maga Róbert jött-e halk lépéseivel, hogy megálljon a sarokban, s próbálja hunyorgó, messzelátó szemével befogni az isteni harmóniát?... Nem fordul meg... most van a pillanat, amikor megelevenedik a szem... most elhallgatott az átkozott fertályban a lárma... csak valakinek halk gyerekpihegését hallja... nem fordul meg, egy oldalfigura gesztenyebarna haja elevenedik meg ebben a pillanatban, az arc lelket kap... körös-körül a gonoszak, vádolók, pribékek, maga a császár, aki kitekint a vár erkélyéről... most megint a Szent kerül sorra... szeme végigsimogatja a keskenyedő állat, alázatos szökeségét, szeme kékjét... A póre falra egymás után rakja fel a rétegeket. Mintha lázas lenne, úgy dolgozik, porrá tört, kenőccse gyúrt színek közt, felrakja a csigák különös bíborát, a hegy okkerjét, a növények olajos masszáját, majd a cinóbert... A csoda bekövetkezett: Borbála a semmiből megszületett.

– Így születik a kép?

A hang tiszta, átható, mintha angyal mondta volna ki... mint gyermek hangja, Szent Ambrus legendájában. Az ecset lehanyatlik kezében, s most hirtelen hátrafordul, tekintete végigsöpri az ajtótól a falig a teret... A kislány, aki szemben áll vele, megbűvölten nézi a freskót... Arcán nem látszik, hogy érezne: tilosban jár. Bűvölten, önfeledten tekint fel a magasságokba. Giotto nézi. Hét-nyolcesztendő lehet. Az ablakon keresztül hajára szalad egy kötényi szűrt sugár. Mintha meggyúlna tőle, lángol világosbarna puhasága, a nap egyszerre rőtaranycsíkokkal szórja tele. Az arca is különös. Festő szemével nézi, aki angyalokat keres. Ez nem angyalarc. A szeme

nagy, kerek, kék szem, de ahogy felnéz, eltűnik puhasága, hideg lesz... majdnem könyörtelen. Nincsen semmi gyermekes benne... a homloka is magas, domború, ahogy hátrasimítja haját... orra nem hajlott, ívelt, mint az idevalóknak. Inkább egyenes, merev, mint amilyen a földből kiasott szobroké... Tekintete végigszalad köntösén. Mintha kis hercegnő lenne, a ruhát brokátból szabták, s merev harangban leér a földre, eltakarva a szattyánbőr cipellőt. A nyaknál csipke, kedves keretbe zárja kis arcát. Ebben az udvarban, ahol napestig zajlik az élet, még alig látott gyereket. Csupa tarka lovag, bájait mutogató nemesasszony... örül neki, hogy gyermeket lát, aki unokája lehetne. Talán meg is zavarta a hangja. Ez az átható, erős csengésű gyerekhang, mely másként, szinte toszkánai kádenciával ejti ki a vulgáris nyelv egyszerű szavát.

– Hogy mertél bejönni, gyermek? Ki engedte meg neked?

– A palota az enyém. Nem büntethet meg senki érte. Néztem, amit kegyelmed csinál.

Először történt, hogy gyermek nem azzal a te szóval közeledett feléje, ahogy megszokta Firenze polgárai között.

– A várnagy kislánya vagy? Mi a neved?

– Johannának hívnak. Nincs más nevem. Apám Károly volt. Nagypapám Róbert.

Giotto letette az ecsetet. Közelebb ment a gyerekekhez. Ez hát Johanna, akiről egész Itáliában tudják, hogy ha felneveli az Úr, Nápoly trónjára kerül. Átvillant rajta a gondolat – nem kívánná-e az udvari illendőség, hogy térdet hajtson a kislány előtt? Hatvanesztendő, szabad firenzei polgár. Odament a gyermekhez, megsimogatta.

– Szereted-e a képeket, kis hercegnő?

– Még sohasem láttam, amikor készülnek. Azt hittem... úgy születnek, készen. Angyalokat láttam aranyból, Szűz Máriát csillagokkal és kék éggel. De ilyent még nem láttam, ahogy kegyelmed teszi. Várat teremt, körülötte katonákat... középen a szent lányt. Ugye, nagyon nehéz festeni a köre?

– Az embernek, fiacskám, látni kell az üres kövön is az alakot. Persze papírra, pergamenre, fatáblára könnyebb pingálni...

– Láttam én is... láttam a barátokat, amikor a kancelláriában nagypapánál rajzolják a címereket. De azok a képek nem olyan szépek, mint kegyelmednél, ahogy kijön az arc a fal ürességéből...

– Szeretnéd, ha téged is lefestene valaki?
– Azt hittem, hogy csak a Madonnát s Isten szentjeit lehet képre tenni.

– Valaha ők is emberi testet hordtak. Lehet, hogy valamelyikünk-höz hasonlatosak voltak... Az, akit ott látsz a képen, amikor cikázik a villám, az római császár volt. Ő végeztette ki Borbálát.

– Az én ősöm is római császár volt, Carolus Magnus. Ő engedte meg, hogy a trónon lányok is ülhessenek.

– Te is trónon fogsz ülni, hercegnő?

– Nincsen fiútestvérem... De kegyelmed miért kínoztatja e szent leányzót? Én nem szeretem a kínoztatást. Filippa mindig azt mondja, hozzá kell szoknom, ha király leszek...

– Ki az a Filippa, aki gyengéd szívedért korhol? Firenzében a kivégzésekhez nem engednek gyermeket.

– Én sem hallhatom, amikor szaggatják őket, amikor kiáltoznak, amikor a máglyát meggyújtják... De hallottam mégis... amikor ott emésztik el őket, a várudvaron... Filippa mondta, meg kell szoknom.

– Ki légyen ez a nemes dáma?

– Ő a dajkám. Cabanis felesége... Úgy félek tőle, mert minden lépésemre vigyáz, mindig utánam jön. Mindig tudja, mit mondtam, merre jártam. De most megszöktem tőle... most nem tudja, hogy képet nézek, ahogy születik... hogy kegyelmeddel beszélek. Talán nem is lenne szabad kegyelmednél időznom. De nem mondom meg neki... Ha nem akarom, nem mondom meg neki.

– Mit csinálnál, ha nagy lennél, hercegnő?

– Ha nagy leszek, enyém lesz Nápoly. Ha enyém lesz – megkérem kegyelmedet, fessen tele minden falat ebben a palotában, hogy ne legyen minden olyan csúf, szürke meg barna meg piszkos. De én fogom megmondani, hogy a képen este legyen-e, vagy süssön-e a nap, angyalok legyenek rajta, hajók, gyerekek vagy királyok. Kegyelmed egész nap csak festeni fog, minden teremben, végig a palotában. Akinek nem tetszik, annak leüttetem a fejét.

– Ha oly hatalmas vagy, hercegnő, parancsolj csendet! Nem tudok festeni, ha a közelemben ily szörnyű lármát csapnak. Parancsold meg, hogy legalább sötétedésig ne zavarja senki a kápolna magányát.

– Legkegyelmesebben elrendelem. Ma ültem először királyi asztalnál, mert ma töltöttem be hetedik évemet. Tánc is volt, és

sorban táncoltam mindegyik herceg úrral, akik az unokatestvéreim. Kegyelmed hány esztendő?... Nagyon öreg lehet!

– Amikor én születtem, azt csak a csillagok közé jegyezték fel. Úgy hiszem, hogy a hatvanadik felé járok. De ha ma lettél hétesztendő, én is ünnepelni akarok veled. Gyere közelebb!

– Miért jössz?

– Johanna, tudsz-e türelmesen állni? Vedd el ezt a széket, és támaszkodj rá... Látod-e, a kép alsó szélén... azt a kislányt, aki félve búvik anyja szoknyája mögé, s igen-igen siratja a Szüzet? Látod-e, még nincsen a gyermeknek arca... Én megfestem a te arcodat.

– Vajon mindig ott lesz-e, vagy csak ma... s kegyelmed holnap lekaparja?

– Amíg az idő el nem porlasztja, ott fog virulni... De addig sok-sok idő fog elszállni Nápoly felett. Vajon szabad-e a te arcodat egyszerű, közrendű leányka köntöséhez rajzolni?

– Nem fogja tudni senki... amikor eljönnek tisztelni a Szüzet, énekelnek meg sóhajtoznak, csak akkor fogják látni. De kérem kegyelmedet, fesse meg az én hajamat is olyan szép szökre, mint a Szüzé, aki ott áll, a pogányok császára előtt.

– Szép leszél rajta. Ha megnősz... nagylány leszél, eladó... aszszony, anya, neked is lesz gyereked... eljöhetsz ide mindig, mutathatód lányodnak... Talán sohasem leszél ilyen szép, mint most vagy.

– Kegyelmed az első, aki ezt mondja nekem. Mindenki csak szid, mindenki sugdos, amikor elmegyek mellettük... Nagypapa mond néha jó szót, de ő trónon ül, ritkán látom, csak akkor, ha Filippa panaszkodik rám. Kegyelmed az első, aki törődik velem... és én hálából kegyelmeddel fogom kifestetni egész Nápolyt...

– Látod-e innen a Vezúv füstjét?... Ez festi veresre Nápolyt. Ezért veres itt minden, keveredik a tenger zöldjével, az ég színével... Színes város ez, nem olyan szürke, mint Firenze. Ide nem kell piktor... csak kefe, amelyik eltakarítja a piszkot. Most állj szépen, egyenesen, Johanna... fordítsd oldalt fejedet, kicsit hajtsd le... a napsugárban...

A késő délután szétporzó fényei közt egyszerre színeket kapott a vakolat. Virág nyílt ki az üres kövön. A kis hercegnő égnek emelt, ájtatos arcoskája, kék, különös szeme, szívvirág álla, keskeny ajkacskája ott húzódott meg Szent Borbála meggyötört s megdicsőült figurája alatt.

– Egy tarit sem adhatok, messer Giovanni, annyira túl vagyunk már azon a mértéken, melyet kedves atyjaura szabott meg.

Az öreg számtartó széttárta karját, végigsimogatta a hatalmas, kapsos könyv lapjait, mintha keresné a rubrikát, melyre nagy, fehér tollával lecsaphat.

– Nézze csak, messer Giovanni, kegyelmed éppoly jól ért a betűhöz s a számokhoz, mint jómagam, nélkülem is tudja, hány forintot vehet fel minden hó elején. Már így is adósságba került, mert nem tudtam kegyelmednek ellenállni, s megszegtem Boccaccio úr parancsolatait.

– Számoljon még egyszer utána, Bartolomeo bátyám, hátha valahová tévedés csúszott be? Amikor én vezettem itt a könyveket, nem is egyszer volt bennük hiba.

– Nem kegyelmed inyére való a kalmármesterség. Pedig alig lehetett több tizenhárom esztendősnél, amikor kezem alá került. Emlékszik-e még arra, amikor megmutattam a nagykönyv első oldalát, ahol a könyvvezető megesküszik a Madonnának arra, hogy mindenkor csak az igazság fogja vezetni tollát, s attól soha el nem tántorodik? Látja, Giovanni úr, én ma is ebben a könyvben dolgozom, melyet Anno Domini 1275-ben boldog emlékezetű elődöm kezdett meg... Még arra is emlékeztem, hogy először így írta le nevét: Giovanni Boccaccio, studiosus... Akkor ki gondolta volna, hogy kegyelmed itt hagy bennünket, tudós ember lesz, a jog licentiatusa, a király ismerőse, poéta... Ki gondolta volna: kegyelmed neve is fel lesz írva ebben a könyvben ott, ahol helyet kapnak az adósaink?

Boccaccio kezébe vette a könyvet. Lapozott az elfakult írások között. Az elején még római számokkal dolgoztak s görög betűket róttak, de azóta, hogy Bonifác pápa kihirdette szent évnek az Úr 1300. esztendejét, már lágyabb lett a kalligráfia, kevésbé szögletesek a betűk, latin a szöveg, néhol vulgáris, s a számok egyszerűbbek lettek, könnyen olvashatók, mint ahogy az arabok jegyzi fel numerusaikat. Ezen a csendes délutánon, amikor hópénzért esengett, melyet fukar, firenzei apja oly szűkös kézzel mér ki Nápolyban tanuló fia számára, eszébe jutottak az első hetek, amikor apja akaratából a nagy hatalmú Bardi bankház szolgálatába lépett a kisdíák. Mintha a világ első hatalmasságai lettek volna a seniorok s a dominusok. Mintha

ők szabták volna meg a világ folyását, úgy uralkodtak az írkokok, hajósok, ágensek seregén a ház teljhatalmú főnökei. Ha elábrándozott ültő helyében, ráfordultak, megrázták, meghúzták fülét, ha néhány percet késett, aznap nem kapott ebédet. Ha este elszaladt, mert szeme nem bírta a pislákoló mécsek világát – vasárnapon át böjtöltették. Egyszer az egyik dominus megleste, amikor Ovidiust forgatta az asztal alatt. Kitépte kezéből, pedig szép, egybefűzött példány volt, tiszta betűkkel. Gúnyt üzött belőle, végigvitte a szobákban... mondta: ecce, Poeta... Ebből lesz ám a kitűnő mercator! Csupa emlék, ezek a falak, melyek közt tíz hosszú esztendő telt el.

Az öreg még egyszer összeadogatta a rubrikát. Giovanni kitámasztotta az ablakot, kinézett. Hatalmas ház volt, s ilyenkor, kora délutánon nyüzsgött, zsi bongott, mint megbolygatott hangyavilág. A raktárak felől kocsik érkeztek, megrakodva délszaki áruval, fűszerekkel, gyapjúval. Egy szolga selymet cipelt, aranysárga színén megcsillan a napsugár. Egy nótárius érkezett, fekete tógáján még a külváros pora. Lehet, hogy pecsétet vert valamelyik renyhe adós ajtajára. Ezekre is emlékezett... ezekre a kirándulásokra. Félve, szepegve ment a tógás mögött, aki hadarta görög nyelvű formuláit, ahogy előírja még a régi jogszokás... ő ment mögötte, a kaput neki kellett kinyitnia, lesni, nem uszítanak-e rájuk házörző ebet?... Míg a jegyző olvasott, megindult az átok, szomszédok jöttek, kiköptek előttük, átkozták, piszkolták, gyalázták őket... bent a szegények csak néztek, nedves szemükkel. Ez volt a délutáni óra, amikor szép asszonyok kisonnak, eljönnek a Bardi bankházhoz, hogy pénzre cseréljenek fülönfüggőt, rendeljenek bársonyt, vagy megkérdezzék, megjött-e a vég vászon vagy a magyarországi opál? Az őrt álló szolga leereszti alabárdját, kinyitja az ajtót, tarka gúnyjában megvilannak a Bardi-ház piros-sárga színei... a toll hullámszik kalapjukon. Olyan szép ez a kis, tarka világ, mintha minden benne foglaltatnék, mint cseppben a tenger vize. Oldalt állnak a hajósok. Néha napokig is főnöküket várják vagy a parancsot, hogy mikor szedjék fel a horgonyokat. Egyszer mind elindulnak. Egyik Constantinopolisba, másik Zarába, harmadik Herkules Oszlopai felé. Don Bartolomeo rubrikát tölt ki. Egy hajó elindult, megjött, gyömbért hozott, aranyat szállított... elsüllyedt...

– Higgyen nekem, messer Giovanni! Kifogyott minden pénze, és már pünkösdre hajolunk, amikor az új pénz megérkezik.

– Don Bartolomeo... nekem most nagyon kellene negyven forint.

– Kegyelmed még mindig firenzei... még mindig forintot mond, Nápolyban... éppen mint jómagam... Mintha egyszerűbb lenne, mint az itteniek aranyunciái... Ezek olyan otromba, nehéz pénzek, nem megy sehogy sem velük a multiplikáció. A forint... a firenzei forint, az más. Látja, én is poéta leszek, ha róla beszélek, annál nincsen szebb pénz a világon. A csengése, a finomsága, a formája, a verése... mind csak azt mutatja, hogy a világon az első a mi Respublicánk. Pedig akkor, amikor még a bancóban dolgoztam, hozzám ömlöttek a világ aranyai s ezüstjei. Láttam a bizánci basileusz-aranyakat, ezek voltak a legmegbízhatóbbak... a franciák pénzét, a magyar király dénárjait, a poloniai súlyos ezüstöket... de a firenzei forint... annak nem volt párja soha...

– Olyan ez, mintha éhhalállal vívódónak mesélné, miként kenegette hájjal a pirosodó kappanhúst...

– Húsz forint, messere, csak azért, mert igen szeretem, mert ezt sem szabadna, s ha megtudná atyjaura, tele lenne kiáltozással az egész ház. Isten irgalmával, húsz forintot, ha előbb megmondja, mire kell?

– Kegyelmed tudja, hogy nem mérik ingyen a kánonjogi tanulmányokat. A Studióban fizetni kell a professzorokat.

– Eltévedek, mihelyt pallérozott elmék útjához érek, de én is tudom, hogy kora tavaszon s késő őszen kell fizetni a leckéért. Nem erre kell a pénz, messere...

– Miért faggat? Tudja-e, hogy vénít a kíváncsiság... így mondják ezt már Justinianus császár Institúciói is...

– Talán már Hippokratész is így tanítá...? Kegyelmed mindig csak vesztetre tör. Hol húsz forint, hol harminc, s amikor én kérdezek valamit a világ soráról... nem szán meg. Láthatja, napestig itt görnyedek, pennával kezemben, elmerülve a numerusok világában, tusakodva a gonoszokkal, perlekedve, örök háborúságban a makacs adósnépekkel. Nekem, megvallom, ünnepnap, amikor kegyelmeddel ejthetek szót, lehet, hogy egész héten, amolyan özvegyember módjára, azon gondolkodom, amit kegyelmed mesél... Milyen szép lehet, ha valaki Nápolyban fiatal...

– Olyan szépek az asszonyok, Bartolomeo atya...

– Melyik... ne mindről beszéljen! Arról, aki kegyelmedet most épp kitünteti... Már azért, hogy ismerjem, példaképp, kegyelmed morálját, hogy mennyit romlott e gonosz napokban az ifjúság erkölce.

– Akiről én beszélhetnék, az olyan messze van... olyan elérhetetlen, mint azok a csillagok, melyekből megjövendölték sorsát, amikor megszületett.

– Nemes dáma?

– Talán annál is több, az én szerencsétlenségemre...

– Kegyelmed képzeletében megint elkalandozik. Miként itt tette nálunk... szerelmes verseket olvasott, és strófát jegyzett rá a gyömbérlajstromra... Higgye el, messere, mindegyik azt mondja, hogy nemes származású, főrangú ágyban született... csak épp elkallódott a címeres levél... Kegyelmed is tudja, hogy itt, Apuliában egész falvak vannak, csupa nemesember, csupa királyvazallus, csak épp nyaranta nem koptatják a sarut, mezítláb járnak, s egy kamrában hálnak jószágukkal. Talán ilyesféle nemes dámán akadt meg kegyelmed szeme?

– Gyötörni akar ilyen beszéddel? Azt mondtam, nem nemeslány... ennél több.

– Az egyházatyák bocsánatos véteknek tartják a kíváncsiságot.

– Király leánya.

– Melyiké?

– Az ittenié, Róbert királyé. Mindenki tudja. Mindenki ismeri. A legszebb dáma Nápolyban, akiért versengenek a fiatal grófok, virággal szórják tele lábnyomát, ahol megjelenik... az egyetlen és csodálatos...

– Lám csak! Róbertnek nincsen hajadon leánya. Fia volt, Carlo Illustre, s maradt utána két leánygyerek. Csak nem kisgyermekekre vetett kegyelmed tekintetet?

– Gubbaszt könyvei felett, azt hiszi, ezekben benne van a világ bölcsessége, azt hiszi, mindent tud. Vénember, nem hallotta még, hogy bal kéz is van a világon?

– Ily módon minden leányzó mondhatja, én vagyok a király lánya, hogy magasabbra tartsa szerelme árát...

– Kegyelmed annak idején egyszer összeállította velem az Aquinói grófok számadásait.

– Magamfajta egyszerű ember nem követheti kegyelmedet könyven. Hogyan kerülnek ide az Aquinói grófok?

– Akiről én beszélek, atyja után... név szerint Aquino kisasszony... Érti? Az anyja is grófleány volt, a *Lingua d'oc* vidékéről... Róbertet az idő tájt koronázták... a nagy ebéden meglátta Mária anyját. Ezt

mindenki tudja Nápolyban. Mária a király leánya. Ő szerzett neki férjet, maga a király. Én kegyelmednek mindezeket vidám arccal mesélem, holott fájdalmas bennem a lélek, és a szív, azt hiszem, néha elakad.

– Messer Giovanni, kegyelmed mint poéta nagy licentiákat élvez, de kalmárfi létére mégis hogyan vethet szemet grófi, hercegi, királyi sarjadéokra?

– A Quaresima utolsó napján, San Lorenzo templomában volt a gyertyaszentelés. Ott volt egész Nápoly... hamuszín köntösökben, csuklyákban, fátylakkal eltakarva, nem volt az orcákon csepp pirosító sem, alázkodának szent sírjában nyugvó urunk előtt... A barátaim már elmentek, én csak álltam, különös szédülést éreztem... Így láttam meg ugyanazt a dámát, akinek paripája végigporzott egyszer már előttem a Sorrento felé vezető úton... Nem láttam mást először, hamuszínű kámzsáját, édes aranyszőke fürtje kívánczolt ki belőle... először ezt láttam, a napsugárból szőtt fürtöt... aztán kicsit szétnyílt keze. Olyan volt, mintha éjszaka egyszerre kinyílnék az óriásliliom bimbója... A fátyol félrelebbent, egy pillanatra láttam az arcát, már tudtam: ő az, Maria d’Aquino, király leánya, aki ájtatosan lehajtja fejét... és akkor csoda történt.

– Kegyelmed tudja-e, hogy a mi nagy emlékezetű Szent Tamásunk e dámának messzi rokona lehetett? A csoda szenteket, Isten kegyeltjeit keresi. Nem unatkozó szépasszonyokat a nagyszombati sírimádáskor.

– Felemelte szemét, először körbehordozta. Ilyen szemet még soha, senki sem látott. Mély volt, fekete is, zöld is, kék is... minden színű, mint a tenger és a barlang, melyben varázslók virrasztanak, mintha pára szállta volna meg a havasi legelőket... én nem tudtam másra gondolni, hiába hangzott el a Miserere... Rám nézett. Érti, egykori kegyes tanítómesterem, érti, hogy énám nézett? A szegény, halandó földi féregre nézett, aki itt áll, kegyelmed előtt. Nem vette le rólam tekintetét, hiába akarná mondani, hogy mindez nem volt igaz, mindez csak poéta vágyódó álma. Észrevett. Mintha mosolygott volna. Mintha kérdezte volna: ki lehetsz te, akinek más formájú a köntöse?

– Messer Giovanni, hús forintot ígértem. Hozzám bizalmasak a fiatal legények, én megértem őket. Magam is voltam fiatal. De kegyelmed annyira az elején kezd, hogy emberi ésszel nem foghatom fel, mikor fogja elérni szerelmének kézzelfoghatóbb állapotát?

– Trágárok, komédiások: a barátai és az én barátaim. Amint kacagnak rajtam. Királykisasszony széptevője. Pedig reám nézett. Aznap, másnap, harmadnap.

– Hol látta annyiszor?

– Ugyanott, a San Lorenzóban. Egy helyen ült, a padjában, melyet házának címere ékesít. Húsvét hétfője volt, mintha a föld is levetette volna kámzsáját, minden ragyogott. Mária is bársonyköntösben parádézott, asszonyai kísérték, övében ékköves olvasója... kezében könyv. Olvasta. Érti, messere, olvasott. Láttam, nem is volt vulgáris... latin nyelvünkön írták imádságos könyvét. Ha befejezett egy oldalt, elszaladt tekintete, megkerülte a szentélyt, végigszaladt az oszlopokon, szántszándékkal késlekedett, hogy hozzám érjen, mintha próbát tett volna vélem az állhatatosságból, úgy talált el.

– Kegyelmed most ezzel tölti napját?

– Mindent ismerek körülötte. A palotakert bokrait tépdestem, amikor elzavart egy őrt álló legény. Ezüstöt adtam neki, így jutottam közelebb. Ha akarnám, leveleket is küldhetnék neki. A férjét Szicíliába küldte a király, hogy ösztönözze felkelésre a messinai elégedetleneket. Egyedül van. Ismerem ebeit, tudom, milyen paripán lovagol ki, ha a városba vezet kedve, s hogy szerszámozzák fel a szürke kancát, ha megkívánja a vadászatot... Tudom, ki a lantmestere, ki kíséri, ha énekelni vágyik, milyen nyelveken tudja kifejezni gondolatát... Tudom, milyen köntösöket szeret, türkiz a titkos köve... láttam a horoszkópját is. Calmetánál... a csillagásznál. A király kívánta látni, amikor megszületett.

– De mire kell a húsz forint? Epedni s palota előtt kószálni pénz nélkül is lehet.

– Kimegy Baiába. A kolostorba, ahol a sororok úgy kedvelik, mint saját gyermeküket. Árvasága alatt ott nevelkedett, Szent Scolasticának ajánlotta magát, fel is akarta venni a fátylat, míg Róbert király bölcsessége másként nem határozott. Kimegy Baiába, és nekem is ki kell oda mennem.

– Baia nagy, sok ám ott a kísértés! Ilyenkor, tavaszon, úgy mondják, nyüzösögnek a meretrixek. Elmarad a kánonjog. Elpocsékolódik minden tudomány. Marad a luxuria. Hol van hát a józan elme fékje, ha azt hiszi kegyelmed, hogy érdemes egy ilyen nagyúri dáma után kiköltözni Baiába?

– Tudhatná, hogy mi, poéták, varázslók is vagyunk, átrepülünk az akadályokon.

– Egy poétát én is ismertem. Annyi esztendősen lehettem, mint most kegyelmed. Bardiéknál dolgoztam akkor is, én ellenőriztem a gyöngykereskedőket. Ott ismertem meg Ceccót... az öreg Angiolieri fiát.

– Kegyelmed ismerte Ceccót?

– Személy szerint atyját, akinek feje a fiú verseiben halált kívánt. Vén uzsorás volt. Hibás árut szállított, mindenkit be akart csapni. Szidta a fiát, indulatosan káromkodott. Ilyen kemény, kőszívű ember volt az öreg Angiolieri. Nem szíveltük... a városban mindenki Ceccóról beszélt... hogyan is volt, amikor kandalló kéményén át ereszkedett le, hogy megréfálja a familiát, hogyan kapta ki az öreg markából az erszényét... elvitte a szajhájának, aki részeges anyjával együtt a falvakban állatbőröket gyűjtött. Egyszer ott ivott, a Giraffa kontrádájában, lányok is voltak... csupa bűn, csupa véték. Ott trónolt Cecco, kompániájának közepén, mind őhöz szabott figura. Éjfél is elmúlt már, ünnep vigiliája volt, én is ott maradhattam. Cecco akkor józanodott. Talán reggel óta szívta magába a bort, éjféltre megutálta. Kiköpte. Nyújtózott, mint a macska, zöld szemű, fürgé ember volt, intett, mintha herceg lenne, három fickó ugrott az izákjáért. Kotort benne. Kés volt, talán méreg is benne, kenyérdarabkák, polturák, kalamáris. Egy lap papírt húzott belőle elő. Olyan csend lett egyszerre, egy részeg dajna elvakkantotta magát, berúgták az asztal alá. Az egész kocsmá hallgatott. Valami volt a részeg fiú szemében. Ahogy lassan beszélni kezdett, haját elseperte homlokából. Tudja, Giovanni úr, akkor ritka szó volt az ilyen, még kevesen ismerték a verset... ha valaki poéta volt, latinul beszélt, minden más tanult ember szemében a vulgáris csak karattyolásnak hatott... Lehet, hogy a bölcs elmék már így énekelgettek Palermóban, Frigyes császár udvarában... de ki hallott Sienában köznépi szájáról ellesett verset, olyant, amelyik rímelt s tartja a metrumot? Cecco ült az asztalnál, körmölt... törölt belőle, aztán odacsapta a kalamárist, felállt az asztal tetejére... olvasott... ma is emlékezem rá, először egészen halkán, aztán erősödött a hangja, úgy kellett kétszer, háromszor, sokszor olvasnia, míg mindenki megtanulta, aki ott dorbézolt azon az éjszakán a borozó ivójában... Elmondjam-e, messer Giovanni, a verset... még emlékezem rá... így volt:

*Ha láng lennék – szétperzselném a világot,
Szélként rajt' keresztülsüvitenék,
Ha ár lennék, mindent elemészténék,
Ha isten lennék – elereszteném az átkot.
Ha pápa volnék, nézném víg mosollyal,
Mint tépázza egymást a keresztény világ,
Ha császár lennék, nem mondanék imát,
Csak nyakaznék, napestig hóhérpallosommal.
Ha halál lennék – kopognék apámnál,
Ha élet lennék elrohannék tőle,
Perccel sem időznék többet anyámnál.
Ha Cecco lennék, mint voltam s maradok,
Nem volnék máshol, csak szép, de céda lánynál,
S hoppon maradnának a rusnyák, bicegők, vakok.*

– ...Látja, így mondta... még most is végigborzong rajtam a hideg, ha arra a sorra gondolok, amikor apjára vetette rá az átkot. Én ismerem pult mellől az öreget, fukar kalmár volt, de mégis ő nemzette a fiát, s az anyja akármilyen száraz szipirtyó volt, ő hordozta kilenc hónapig... Azóta, őszintén szólva, kevésbé szívelem a poétafajtát.

– Mi lett Ceccóval... tud-e róla, miként élt, hogyan pusztult?

– Talán elhullt egy árok mélyén, vagy elvitte a köhögés, mely úgy kíséerte, mint vakot kutyája.

– Miért jutott most... épp most eszébe Cecco...? Miért beszél nekem róla?

– Kegyelmed is gyakorta szidalmazta jó atyját, a derék Boccaccio Chellino urat, keveslí mindazt, amit e derék úr jószántából küldözget. Én nem hiszek abban a mondásban, hogy a poéta az Úr tenyerén pihen. Cecco az ördögén nyugodott... Szeretném kegyelmedet, ifjú uram, megóvni az ilyen szomorú sorstól, már csak azért is, mert igaz szívű kereszténytől talán hamarább kaphatom vissza a hús aranyforintomat.

A kislány kihajlik a csúcsívek között, mintha bújócskát játszanék a napsugárral. A kacagása olyan csengő, olyan éles, hogy felriaszítja a szilenciumos apácákat, felrebbennek az álmos, kis madarak, a darázs ijedten hagyja ott a virág kelyhét, a kiscsirke riadtan emeli fel fejét...

Soror Angelica hívogatja a lázadót, aki kék ruhájában átfogja a pilléreket, átugrik az oszlopok közt, hol itt, hol ott villan ki különös arcomskája. A nővér mosolyog, szeretné elfogni a csendesség háborgatóját, aki három napja már megzavarja az áhitat langyos félóráit, s örömmé varázsolja szürke pihenőóráikat.

– Johanna kisasszonykám... gyere ide, kedves, kimelegszel, ha nem vigyázol... ne ülj le a földre, még nedves, és ne szaladj, elesel, megütöd magad...

A gyermek közel megy hozzá, hagyja, hogy a nővér átölelje. Felnéz rá, alulról, mosolyogva.

– Merre van most Mária?

– A fejedelemasszonnyal beszél... De lehet, hogy kiment a kálváriához. Akarod, hogy megkeressem?

– Ő nem hagyhat engem egyedül. Csak így engedett el Baiába nagyapa.

– Királyunk ökegyessége engedett el?

– Az udvari mágiszter mondta, hogy sápadt vagyok, hallotta, amint köhögtem télen. Tudod, soror, nálunk mindig sötét van. A bástyák elfogják a napot, a kertemre is árnyékot vetnek, nem terem meg benne semmi. Télen összebújunk, úgy fázunk. Az örök tál paraszat tesznek maguk elé, összecsapdossák kezüket, úgy melegednek. De nekem nem szabad közelükbe mennem, mert ők csak katonák. De azért nem félnek tőlem, mert tudják, hogy én szeretem őket.

– Miért félnének?

– Mert én leszek a király, és ők az én katonáim lesznek. De lehet nekem rabszolgám is, ha akarom, Acciajuoli úr ajándékozott is már egy szerecsen lányt. De nem hoztam magammal. Ketten jöttünk Máriával.

– Ő kért el téged a király úrtól?

– Csak tőle... Sancia nagyanya nem tudja, hogy együtt megyünk. Nem akart engedni ide a kolostorba. Azt mondta nagyanya, hogy alacsony a kerítés, s könnyen átrepül felette a vétek. Jobb szerette volna, ha ájtatosságra a domonkosokhoz megyek. Ott, úgy mondta, szigorúbb a főnökasszony.

– Kevesli a királyasszony a mi jó hírünket?

– Nem szereti Baiát. Azt hiszi, itt rossz népek laknak. Minek elmenni a kastélyból? Beszéltek nagyapával. Végül elengedtek.

– Mária grófasszony itt nőtt fel. Alig volt nagyobb, mint te most, amikor megismertem.

– Én már nyolc leszek. Nagyapa úgy mondja, ideje már, hogy férjhez adjon.

– Király ellen vétkezem, ha mondom, Isten bocsássa meg neki, amikor már ilyen kislánynál erre gondol. Alig nőttél fel a gyermekségedből, már háborgatják a lelkecskédet. De ez nem az én dolgom. Én csak imádkozhatom érted, s megkereshetem neked Máriát.

– Menj, kegyelemben elbocsátlak, soror.

Nagyon messziről idehallatszott az apácák karéneke. Letépett egy nagy, sárga virágot, s egyenként levelezte a szirmát. Olyan csend volt, hogy hallani lehetett a méhek zümmögését a kert túloldalán. Lehunyta szemét, megdörzsölte a lecsukódott szemhéjat. A nap felé fordult, s tüzvörös, kék, aranykarikák táncoltak előtte, foltok villantak, képek oldódtak fel. Egyszerre valami nagy fekete felhő ereszkedett rá, fátyolt vont két tenyér a szeme elé. A kislány felkacagott:

– Mária... Mária... megismertelek... a kezed illataról... mindig érzem rajtad... Hol voltál ilyen sokáig, Mária?

Mária d’Aquino magához ölelte Johannát. Magas, karcsú alakján világos ruha redőzött, könnyű csipkefátyollal, ékszer nélkül volt.

– Szeretsz itt lenni, Johanna?

– Olyan jó itt, egész nap a napsütésben... Nem kell tanulnom, és nincsen mindig mögöttem Filippa, hogy minden lépésemnél reám szóljon.

– Majd velem fogsz tanulni. Ha nem is könyvekből...

– Lehet anélkül is...? Élőszóából?

– Látod, kedveském, Sancia nagyanya egész nap olvassa az ő kegyes írásait, mégsem tudja, hogy mi történik körülötte. Ő még mindig ott él Castiliában, úgy szeretné, hogy siralomvölgye legyen egész Nápoly, mindenki hordozza sírig a feketét... Nem szereti látni a fiatalokat. Pedig a vidámság még az Istennek is kedves.

– A sororok itt vidámabbak?

– Talán vidámabbak, talán kevesebb baj érte őket, mint nagyanyádat. Én itt nőttem fel közöttük, olyan vagyok, mint az ő leányuk...

– Mária, egyszer megígérted, hogy elmondasz valamit nekem... hogy miért hajolnak előtted mélyebbre, mint grófasszonyoknak jár az illendőség szerint, és elmondod, hogy miért szeret téged nagyapa, és miért nem szível nagyanya... Elmondod, Mária?

– Kedveském, ha nagyobb leszel... azon az estén, amikor nászra öltöztetlek... amikor meglesz napja a copulatiodnak... elmondom, hogy miért szeretlek téged úgy, mintha testvérem lennél... mintha az én kistestvérem lennél.

– Mindig mindent csak holnap... Csupa vén barát és unalmas gróf jár körülöttünk, egész nap csak hajlonganak... Olyan szomorú nekem, Mária! Nekem csak a kishúgom van... ketten egybebújunk, ha nagyon félünk, egyedül, de nekünk nincsenek játszópajtásaink, fiúkat nem engednek hozzánk, más lányokkal nem szabad játszanunk... Olyan egyedül vagyunk, mindig az öregekkel.

– Ma nagylány leszel, Johanna. Megmutatod, mennyire ismered az udvari illemet. Három ifjú lovag fog eljönni hozzám, hogy vitézi versengésükben kikérjék véleményemet.

– Milyen rangú lovagok, akik jönnek?

– Nem tudom, kedveském. Az udvari törvények köteleznek erre, hogy lovagi kérdésekben ne tagadjam meg ítéletem.

– Nevüket sem tudod?

– Olyan neveket hordanak esengő írásukban, melyeket valaha régi görögök viseltek. Disputájukat előttem fejtik ki.

– Miért vitáznak egymással?

– A szerelem argumentumaiban nem tud a három ifjú vitéz meggyezni. De ez nem szerepelt még a te feladataid között...

– Mindent eltitkoltok előlem?

– Hiszen hallhatod... úgy szól a kérdés: vajon leányzó, férjével élő asszony avagy özvegy méltóbb-e leginkább arra, hogy fiatal lovag kimutassa előtte hódolatát?

– Te tudod, mit fogsz felelni nekik?

– Majd megtaláljuk a fonalat, ha keressük... Eltöltjük vele a délutánt. Három ifjú jön, illendőséggel, levélben jelentve jámbor szándékukat.

Az idősebb nővérek elszundikáltak a délutánban, míg kezük ájtatos mozdulattal szorította a fehér csontgolyót. A fiatalabbak kiültek a napsütésbe, s élvezték e váratlan vendégjárás különös, édes izgalmát. Aquinói Mária grófasszonyt legtöbbször ismerte, lányaként fogadta a kolostor, mosolyogtak rá az öreg, mohos falak, ránézett a fekete Madonna a kis kápolnában. Amikor ideért Baiába a nővérekhez, egyszerre elmosódott Nápoly, színeivel, szerelmeivel, a napi divattal, melyet itt egyszerre levethet, megperzselheti tejorcáját a nap, hajára

rápermetez a tenger sós párája, kezével megcsiklandozza a vizet, mikor lesz elég meleg ahhoz, hogy beleereszkedhessék.

Itt elfeledte az álmatlan éjszakákat a kietlen grófi palotában, ahol egyedül ödönghet a cselédség között, s éjfélután lesheti a gyertya imbolygó fényénél a ház kísérteteit. Itt elfeledte az ezer apró szűrást, rejtett tördőfést, mely azok részéről érte, akik gyűlölték királyi származása miatt. Hisz vér szerint való atyja Róbert király volt, s ha a vér jogán számolták volna az Anjou-törvényt – igazság szerint neki, a legidősebb sarjadéknak kellett volna talán örökölnie a nápolyi trónt... Így meg kell hajolnia Katalin császárnő előtt, elismerni fantomkoronáját, s eltűrni maga felett az udvar hirtelen emelkedett, újsütetű grófjait. Házának szentjére, Tamásra gondolt, az örök alázasra, akinek erében nyolc király vére keveredett el. A közkézen forgó legendák mellett megvolt róla az Aquino-háznak a maga külön kis legendáriuma. A régiek, akik még ismerték, elmesélték: miként könyörgött Tamásnak atyja, hogy legalább bencés s ne kolduló barát legyen. Ígérték neki Monte Cassino apátságát, mitrát, püspökbotot... ha mindenáron pap akar lenni, talán a bíborkalapot is. Tamás éjnek idején szökött el hazulról, hogy odacsatlakozzék egy zarándokcsapathoz, s alázattal koldulta végig a latin földet, míg Párizsba el nem jutott... A legendárium szeretettel időzött az első párizsi évek emlékeinél, amikor társai gúnyolták vaskos latin szaváért, kinevették nehézkes mondatait...

Azok ott... Nápolyban, akik megalázzák, vajon kicsodák? Cabanis úr, az egykori rabszolga, aki fonnyadó hercegnőknél szította fel az életet. Ma: udvari méltóság, kegyes ajándék, rangemelése mind a Cabanisok kezén megy keresztül, s csak az boldogulhat, aki ennek a halk, barna bőrű embernek s feleségének, Filippának kedvében jár. Ilyenkor perzseli a forróság, s míg anyjára, a szép szőke francia grófnőre, Sibilla de Sabranra gondol, aki az auvergne-i dámák híres táncát járta el Róbert király előtt azon az emlékezetes koronázási ünnepen – egyszerre eltelik megint vétekkal és vággyal, alantának érzi egyszerű grófi koronáját, hangosan szeretné kiáltani testvérségét a hercegekkel, s hűgának mondaná Johannát.

A gyermek az egyetlen, akit szeret. Atyját, Róbertet alig látja, azóta még ritkábban, hogy elhatalmasodott rajta vénségbe hajoló pietizmus. A híres Anjou-kalandok álrühás hőse, az egykori féktelen szépítő most szürke, hosszú háziruhában zsémbel, s az adólajstromok

fölé hajlik. Talán már nem is emlékezik a szőke Sibillára, aki udvari illem szerint mindig meghajolt a király előtt, mielőtt csókot adott... Az egyetlen, vékonyka sugár, mely a királyság fényéből ráesik – Johanna. Tudja, hogy állandó veszély kerügeti, s a Ház hercegei közül nem egy szívesen látná, ha erőt venne rajta a köhögés, leesnék valami meredélyről, vagy elragadná lova, melynek füléből egyszer már parázló taplót szedett ki a lovaslegény.

Átölelte a gyermeket, ő is gyönyörködött a napsütésben. Hirtelen, szinte értelem nélkül elmosolyodott. Az az ifjú legény jutott eszébe, akivel San Lorenzo templomában összevillant tekintete. Idegen szabású gúnyjában azóta éjjel-nappal ott kóborol az ismeretlen széptevő az Aquino palota körül. Arra gondolt, milyen csalódás lehetett az ifjú lovag számára, amikor meghallotta a szolgálától, hogy a madár kiröppent, az úrnő Baiába utazott.

Visszament Johannával a napfényes vendégcellába, s válogatni kezdett ruhái között.

– Második harangozáskor eresztik be a perlekedőket. A fejedelemsasszony megengedte, hogy a törvényszéket a nagyfogadóban tartsuk meg. Úgy kívánom, hogy te is ott légy, nem árt, ha jártasságot szerzel ilyenfajta világi dolgokban.

Mindketten felöltöztek, Johanna Mária grófasszony ajándékát viselte, drága brokátköntöst; ketten úgy lépegettek le a lépcsőn, mintha a kis hercegnő kicsinyített mása lenne azoknak a dámáknak, akik bejáratosak az udvarhoz.

A bolthajtásos terem sivárságát szépen kovácsolt rács, néhány szentkép s imbolygó mécses enyhítette. A székeket úgy helyezték el, hogy a perbeli feleket a szerelmi bíróságtól korlát válassza el. Alig helyezkedtek el mindketten, amikor bejött a szolgálatos soror s jelentette: három úr, aki magát Filocolónak, Thészeusznak s Filostratésznak nevezi, kegyes bebocsáttatást kér.

Amikor bejöttek, cicomás, laza erkölcsű ifjaknak látszottak, akik udvari illem szerint majdnem porig alázkodtak Mária grófasszony előtt. Az első, aki Filocolónak mondta magát, felegyenesedett a mély meghajlásból, s Mária egyszerre felismerte benne a San Lorenzo-beli hódolót. Érezte, hogy a vér lüktetni kezd ereiben, elpirul e váratlan merészségtől, melyben épp annyi a kedvesség, mint a tolakodó legénykedés. Hűvös, kimért hangon viszonzta az üdvözlést.